

צדק ונימוק המתאם שבין שוק להישגים לימודיים

תוכניות יכולות - סטארט ואסכולה לבגרות ולמניעת נשירה

תוכניות משותפות למשרד החינוך ולעמותת יכולות - מיסודה של קרן רש"י

מסלול עיוני מואץ לנוער בסיכון ושינוי מבני צומח להגברת הצלחה לימודית ולמניעת נשירה בבתי ספר תיכוניים תלמידי שכבה ט' שטרם התוכנית היו בעלי הישגים הנמוכים ביותר בשכבה, בעלי מעל 7 ציונים שליליים מתוקננים בממוצע¹, ובסיום התוכנית ביב' 70.3% זכאים לתעודת בגרות (267.5%² מהמתחילים)

דו"ח תוצאות תשע"ט

382 משתתפי התוכנית מ-13 בתי ספר תיכוניים בפריפריה הגאו- חברתית שהחלו לימודיהם בתוכנית בכיתה י' בתשע"ז וסיימו יב' בתשע"ט

- שיעורי זכאות לתעודת בגרות • שיעורי התמדה • שינויים בעמדות
- תרומת התוכנית לשיעורי הזכאות בבתי הספר ובישובים המשתתפים

הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות בתי"ס המשתתפים והעיבודים הסטטיסטיים מבוססים עליהם, כל הנתונים והעיבודים בדו"ח, נבדקו ואושרו ע"י צוות ביה"ס לחינוך- אוניברסיטת תל אביב

שותפים בתוכנית יכולות - סטארט ואסכולה, בכיתות בוגרי יב' תשע"ט:

- צ'ק פוינט ■ קרן גולדברג ■ קרן DM
- רשת עמל ■ אורט ■ תורמים אנונימיים
- מחלקות ואגפי החינוך ברשויות המשתתפות

סיוון תש"ף, מאי 2020
www.yeholot.org.il

¹ ציונים שליליים מתוקננים כנהוג במשרד החינוך ועפ"י אוניברסיטת בן גוריון 2008, כמפורט בנספח מס' 1, בפרק הנספחים.
² התוכנית 3 שנתית (י' - יב'). 67.5% מהמתחילים לימודיהם בתוכנית בכיתה י' בתשע"ז, רכשו תעודת בגרות.

תוכניות יכולות - סטארט ואסכולה לבגרות ולמניעת נשירה

תוכניות משותפות למשרד החינוך ולעמותת יכולות - מיסודה של קרן רש"י

מסלול עיוני מואץ לנוער בסיכון ושינוי מבני צומח להגברת הצלחה לימודית ולמניעת נשירה בבתי ספר תיכוניים תלמידי שכבה ט' שטרם התוכנית היו בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה, בעלי מעל 7 ציונים שליליים מתוקננים בממוצע³, ובסיום התוכנית ביב' 70.3% זכאים לתעודת בגרות (67.5%⁴ מהמתחילים)

דו"ח תוצאות תשע"ט

382 משתתפי התוכנית מ- 13 בתי ספר תיכוניים בפריפריה הגאו- חברתית שהחלו לימודיהם בתוכנית בכיתה י' בתשע"ז וסיימו יב' בתשע"ט

- שיעורי זכאות לתעודת בגרות • שיעורי התמדה • שינויים בעמדות
- תרומת התוכנית לשיעורי הזכאות בבתי הספר ובישובים המשתתפים

הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות בתיה"ס המשתתפים והעיבודים הסטטיסטיים מבוססים עליהם, כל הנתונים והעיבודים בדו"ח, נבדקו ואושרו ע"י צוות ביה"ס לחינוך- אוניברסיטת תל אביב

שותפים בתוכנית יכולות - סטארט ואסכולה, בכיתות בוגרי יב' תשע"ט:

- צ'ק פוינט ■ קרן גולדברג ■ קרן DM
- רשת עמל ■ אורט ■ תורמים אנונימיים
- מחלקות ואגפי החינוך ברשויות המשתתפות

סיוון תש"ף, מאי 2020
www.veholot.org.il

³ ציונים שליליים מתוקננים כנהוג במשרד החינוך ועפ"י אוניברסיטת בן גוריון 2008, כמפורט בנספח מס' 1, בפרק הנספחים.
⁴ התוכנית 3 שנתית (י' - יב'). 67.5% מהמתחילים לימודיהם בתוכנית, רכשו תעודת בגרות.

תוכן העניינים

עמוד

3	רשימת הגרפים ורשימת הלוחות.....
4	אישור אוניברסיטת ת"א לנתוני דו"ח מסכם לפעילות תוכנית יכולות-סטארט ואסכולה לבגרות, תשע"ט.....
5	חלק א' - תקציר דו"ח תוצאות יכולות סטארט ואסכולה לבגרות ולמניעת נשירה – בוגרי תשע"ט
12	חלק ב' - רקע תיאורטי
12	1. אי שוויון בחינוך.....
13	2. נשירה ממערכת החינוך.....
15	חלק ג' - תוכנית יכולות – אסכולה לבגרות ולמניעת נשירה
16	חלק ד' - מתודולוגיה
20	חלק ה' - הממצאים
20	1. רקע על משתתפי התוכנית.....
21	2. התלמידים בוגרי יב' יכולות-סטארט ואסכולה, בסיום התוכנית בתשע"ט זכאות לתעודת בגרות.....
23	3. תלמידי יכולות סטארט ואסכולה - זכאים לתעודת בגרות, לפי בית ספר.....
24	4. תלמידי יכולות סטארט ואסכולה - התמדה, נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד.....
25	5. בתי הספר המשתתפים - זכאות בית ספרית לבגרות.....
28	6. חלקם היחסי של הזכאים לבגרות מיכולות-סטארט ואסכולה, מהזכאים בישובים המשתתפים.....
30	חלק ו' – עמדות, תפיסות והתנהגות
37	חלק ז' – סיכום
38	חלק ח' - נספחים
42	ביבליוגרפיה

רשימת הלוחות

עמוד

11	לוח 1 – תוכנית יכולות סטארט – סיכום פעילות של בוגרי מחזור תשע"ט.....
16	לוח 2 - בתי"ס שבוגרי תוכנית סטארט ואסכולה, סיימו בהם יב' בתשע"ט והדו"ח הנוכחי מתייחס אליהם.....
17	לוח 3- יכולות - סטארט ואסכולה בוגרי תשע"ט, תלמידים, בתי ספר, פיקוח, וישובים.....
20	לוח 4 - ההישגים הלימודיים בסיום כיתה ט' – <u>טרם</u> ההצטרפות לתוכנית.....
24	לוח 5- תלמידי יכולות סטארט ואסכולה, ציונים בט' - <u>טרם</u> התהליך, ושיעור הזכאות לתעודת בגרות <u>בסיום</u> התהליך בכיתה יב', לפי בתי הספר (בסדר יורד).....
24	לוח 6- תלמידי יכולות סטארט ואסכולה בוגרי תשע"ט - התמדה.....
28	לוח 7 - חלקם היחסי של הזכאים לבגרות מיכולות-סטארט ואסכולה, מהזכאים בישובים המשתתפים.....
33	לוח 8-17 – ממצאי מחקר עמדות, תפיסות והתנהגות.....

רשימת הגרפים

עמוד

- גרף A - זכאים לבגרות וחסרי עד שני מקצועות ממסיימי יב', בוגרי יב' יכולות - סטארט ואסכולה, תשע"ט.... 7
- גרף B - שינויים בעמדות, תפיסות והתנהגות, לפני התוכנית ובסיום י"ב תשע"ט – עפ"י דיווח המשתתפים..... 8
- גרף C - הזכאות הבית ספרית לבגרות בבתי הספר משתתפים בתוכנית יכולות-סטארט ואסכולה תשע"ט, לפני ואחרי התוכנית..... 8
- גרף D- תשע"ט, 5 בתי הספר בתוכנית, בהם מעל 90% זכאות בית ספרית לבגרות (ממסיימי יב') וחלקם היחסי של משתתפי סטארט ואסכולה בזכאות הבית ספרית..... 8
- גרף E- זכאים לבגרות ממסיימי יב' בבתי"ס בתוכנית סטארט ואסכולה תשע"ט, בהשוואה לישראל..... 9
- גרף F - התפלגות כלל הזכאים לבגרות בבתי"ס המשתתפים וחלקם היחסי של הזכאים מיכולות- סטארט ואסכולה - תשע"ט..... 9
- גרף G - התפלגות הזכאים לבגרות מבין מסיימי יב' בבית הספר. בוגרי סטארט ואסכולה, ושאר הזכאים ושאינם זכאים - תשע"ט..... 9
- גרף H – שיעורי הזכאות לבגרות מתלמידי יכולות סטארט ואסכולה מכלל הזכאים בישוב – תשע"ט..... 10
- גרף 1 - זכאים לבגרות וחסרי עד שני מקצועות ממסיימי יב', בוגרי יב' יכולות - סטארט ואסכולה, תשע"ט.... 21
- גרף 2 - זכאים לבגרות וחסרי עד שני מקצועות מהמתחילים בי', בוגרי יב' יכולות - סטארט ואסכולה, תשע"ט..... 21
- גרף 3 - זכאים לבגרות מהלומדים ביב' תשע"ט, יכולות- סטארט ואסכולה בהשוואה לישראל..... 22
- גרף 4 - יכולות- סטארט ואסכולה, בוגרי תשע"ט, זכאים לבגרות ממסיימי יב' בתוכנית, לפי בית ספר..... 23
- גרף 5 – יכולות-סטארט ואסכולה תשע"ט, שיעור הזכאים לתעודת בגרות מהמתחילים, לפי בית ספר..... 23
- גרף 6 - שיעור הזכאות הבית ספרי ממסיימי יב' בבתי"ס בתוכנית יכולות-סטארט ואסכולה תשע"ט, לפני ואחרי התוכנית..... 25
- גרף 7 - זכאות בית ספרית לבגרות ממסיימי יב' בבתי"ס בתוכנית יכולות סטארט ואסכולה תשע"ט, בהשוואה לישראל..... 25
- גרף 8 - התפלגות כלל הזכאים לבגרות בבתי"ס המשתתפים וחלקם היחסי של הזכאים מיכולות סטארט ואסכולה תשע"ט..... 26
- גרף 9 - תשע"ט, זכאים לבגרות מסטארט ואסכולה, מכלל הזכאים לבגרות בבתי"ס, לפי ביי"ס..... 26
- גרף 10 - התפלגות הזכאים לבגרות מבין -בוגרי סטארט ואסכולה, שאר הזכאים, והלא זכאים - מבין מסיימי יב' בבתי הספר - תשע"ט..... 27
- גרף 11 - תשע"ט, זכאים לבגרות ממסיימי יב' בבתי הספר וזכאים מסטארט ואסכולה, מכלל מסיימי יב' בבתי"ס, לפי ביי"ס..... 27
- גרף 12 - שיעור הזכאים לבגרות מתלמידי יכולות-סטארט ואסכולה מכלל הזכאים בישוב - תשע"ט..... 29
- גרף 13 - שינויים בעמדות, תפיסות והתנהגות, לפני התוכנית ובסיום יב' תשע"ט, עפ"י דיווח המשתתפים..... 31
- לוח 8-17 – ממצאי מחקר עמדות, תפיסות והתנהגות.....

- העתק נאמן למקור -

THE JAIME AND JOAN
CONSTANTINER SCHOOL OF EDUCATION

בית הספר לחינוך
על-שם חיים וג'ואן קונסטנטינר

החוג למדיניות ומינהל בחינוך
DEPARTMENT OF POLICY & ADMINISTRATION IN EDUCATION

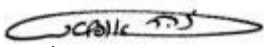
ב' סיוון, תש"ף,
25 מאי, 2020

לכבוד
מר נסים כהן
מנכ"ל עמותת יכולות

**הנדון – אישור נתוני ודו"ח מסכם לפעילות תכנית
יכולות סטארט ואסכולה לבגרות ולמניעת נשירה תשע"ט**

- א. אנו מברכים על פעילות עמותת יכולות בבתי"ס על יסודיים בפריפריה.
- ב. הריני מאשר בזאת, כי הועברו לבדיקתנו כל הפרטים, התוצאות והרכיבים המתייחסים לתכנית יכולות לבגרות-סטארט/אסכולה בוגרי תשע"ט. נתונים אלה מבוססים על נתונים ודו"חות כתובים מאושרים וחתומים על ידי הנהלות בתי הספר, והתקבלו מכל בתי"ס המשתתפים בתכנית שבוגרי התוכנית בהם סיימו יב' בתשע"ט, ומתייחסים לפרטים והרכיבים הבאים:
1. דיווח ביה"ס על ביצוע מיפוי הישגים לימודיים (אנונימי) - טרם התכנית.
 2. דיווח ביה"ס על המשתתפים (אנונימי) המתאימים והעומדים בקריטריונים לקבלה לתכנית ומספרם, בהתבסס על המיפוי שבוצע טרם הפעלת התכנית.
 3. דיווח ביה"ס כי התלמידים שנבחרו לתוכנית והוגדרו על ידי ביה"ס כבעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה, בהתאם למיפוי ציונים מקדים.
 4. דיווח ביה"ס על ציוני כיתה ט' (ציונים אחרונים לפני כניסה לתכנית) של המשתתפים (אנונימי).
 5. דיווח ביה"ס על כל המשתתפים שהחלו, הצטרפו וסיימו או לא סיימו את לימודיהם בתכנית (נשירה והתמדה) או בבית הספר או בבית ספר אחר.
 6. דיווח ביה"ס על ציוני בחינות הבגרות של המשתתפים בתכנית, על זכאות ואי זכאות לתעודת בגרות עבור כל אחד מבוגרי התכנית בתשע"ט.
 7. תוצאות וניתוח כל שאלוני עמדות רטרוספקטיבי שנעשה עם בוגרי התוכנית ב-6 בתי ספר מתוך ה-13, לאחר שסיימו יב'. מתוכם 5 בתי"ס שהשתתפו בתכנית סטארט אסכולה, ובית ספר אחד בתכנית יכולות סטארט, השתתפו במחקר.
- ג. בתכנית השתתפו 13 בתי ספר שבוגרי התוכניות בהם סיימו יב' בתשע"ט, והדו"ח כולל את נתוני כל 13 בתי ספר אלה.
- ד. אני מאשר בזאת, שנתוני כל בתי הספר המשתתפים בתכנית יכולות לבגרות-סטארט/אסכולה שבוגרי התוכניות סיימו בהם יב' בתשע"ט, החישובים והעיבודים הסטטיסטיים, וכל הנתונים המוצגים בדו"ח והדו"ח עצמו, עברו לבדיקתנו ואושרו.

בכבוד רב,

פרופ' זיהר אופטלקה

העתק:
פרופ' רחל גלי צינמון - ראשת ביה"ס לחינוך, אוניברסיטת ת"א.

חלק א' - תקציר

דו"ח תוצאות יכולות לבגרות ולמניעת נשירה סטארט ואסכולה – בוגרי תשע"ט

תוכנית יכולות - סטארט - פועלת בשיתוף משרד החינוך בבתי ספר תיכוניים בפריפריה באמצעות איגום משאבים בית ספריים ממשרד החינוך (שעות תקן) ומשאבים תוספתיים שמקורם: עמותת יכולות, קרן רש"י, מחלקות החינוך בישובי הפריפריה המשתתפים ושותפים פילנטרופיים. בחלק מבתי הספר גם שעות בודדות ממשרד החינוך.

תוכנית יכולות - אסכולה – הינה תוכנית יכולות סטארט (לעיל) הפועלת במסגרת מיזם משותף של משרד החינוך – המינהל הפדגוגי, אגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון, בשיתוף קרן רש"י ועמותת יכולות – מיסודה של קרן רש"י, במטרה להרחיב את הפעילות תוך הגדלת שיתוף הפעולה עם המשרד. מיזם יכולות – אסכולה החל לפעול בתשע"ג (תלמידי ט').

תוכנית יכולות סטארט ויכולות אסכולה - זהות.

הדו"ח הנוכחי יתמקד בבוגרי יב' תשע"ט מכל 13 בתי הספר, בתוכניות יכולות לבגרות ולמניעת נשירה **סטארט ואסכולה**, שבוגרי התוכניות סיימו בהם יב' בתשע"ט.

בתשע"ט, ב-13 בתי ספר בתוכנית סטארט/אסכולה התלמידים סיימו יב'. תוכנית יכולות- סטארט ואסכולה - מיועדת לבני נוער בסיכון בבתי ספר תיכוניים בפריפריה הגאו-חברתית, תלמידי כיתה ט' בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה (שאינם מאובחנים כתלמידי חינוך מיוחד), המצויים בנשירה סמויה ועל סף גלויה. תלמידים אלו לרוב, מאופיינים בניכור, קשיי התנהגות, קשיי לימוד ופערי לימוד גדולים.

מטרות התוכנית היא להוביל תלמידים אלה לרכישת תעודת בגרות, למנוע נשירתם מביה"ס (גלויה וסמויה), לשפר תפקודם הלימודי, להגביר בקרבם את תחושת המסוגלות, ההשתייכות, את מיקוד השליטה הפנימי ואת שאיפותיהם לרכישת השכלה גבוהה.

התוכנית נמשכת מעל 3 שנים (מסיום ט' ועד לסיום יב'), ומופעלת ע"י רכזים ומורים מבתי"ס התיכוניים ובהנהגת מנהלי בתי הספר המשתתפים, המקבלים הכשרה ולווי פדגוגי מצוות המנחים הפדגוגיים של עמותת יכולות. הלמידה בתוכנית מתקיימת בשעות פעילות ביה"ס, אחה"צ, בשעות הערב ובחלק מחופשות ביה"ס, בכיתות ייעודיות בהן מופעלים עקרונות ומבנה הלמידה המואצת של עמותת יכולות⁵, באחד מאופני ההפעלה כשינוי מבני צומח ומוביליות כלפי מעלה במבנה בית הספר למסלול עיוני המשכי ומואץ, של התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים בשכבה ט' מחטה"ב.

1.א. מטרת הדו"ח

מטרת דו"ח זה היא להציג את תוצאות פעילות תוכנית יכולות – סטארט ואסכולה, ב-13 בתי הספר שהחלו הפעילות בתוכנית בתשע"ז (תשע"ו-מכינה ט') עם תלמידי י" וסיימו יב' בתשע"ט. התוצאות שיוצגו בדו"ח הם בתחומי הנשירה הגלויה והסמויה (התמדה), רכישת תעודת בגרות, תוך התייחסות והצגת הישגיהם הלימודיים טרם התוכנית עת היו בסיום כיתה ט' (בתשע"ו). כמו כן, יציג הדו"ח את חלקם היחסי של תלמידי התוכנית מכלל הזכאים לבגרות בבתי"ס ובישובים המשתתפים ואת שיעורי הזכאות הבית ספרית לבגרות ב-13 בתי"ס המשתתפים.

⁵ כל הזכויות שמורות לנסיים (מקס) כהן – סוציולוג חינוכי, מפתח שיטת צמצום הפערים המואץ.

2. ממצאים עיקריים

א. מאפייני בתי הספר בתוכניות

מדרג חברתי כלכלי של בתי הספר בתוכנית:

- 13 בתי הספר התיכוניים המקיפים שבוגריהם סיימו יב' במסגרת התוכניות (4 בתי"ס יכולות – סטארט ו- 9 בתי ספר יכולות-אסכולה) הינם בתי ספר תיכוניים מקיפים בפריפריה הגאו-חברתית במגזר היהודי, הבדואי בנגב והדרוזי, במחוזות דרום וצפון.
- במגזר היהודי - 8 בתי ספר, במגזר הבדואי בנגב - 3 בתי ספר ובמגזר הדרוזי - 2 בתי ספר.
- מדרג הטיפוח (שטראוס)⁶ הממוצע של 13 בתי הספר - 7.0.

מדרג הטיפוח (שטראוס) הממוצע של 13 בתי"ס בתוכנית,
הוא 7.0 - בשלישון הנמוך

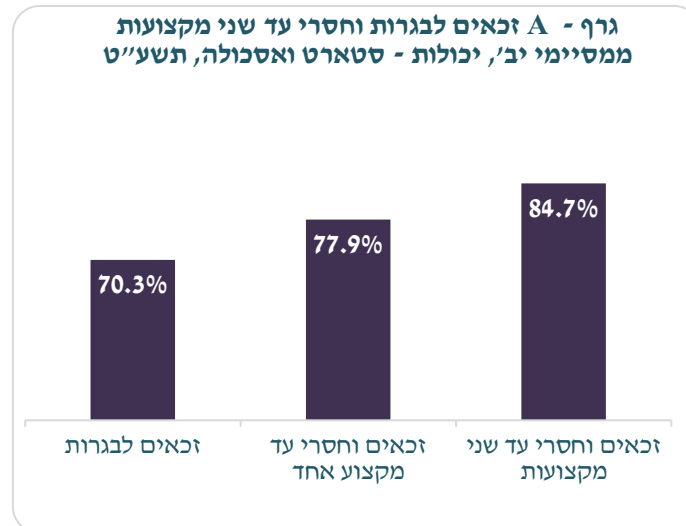
ב. מאפייני התלמידים שהתקבלו לתוכנית וציוניהם טרם התוכנית, בכיתה ט':

- ב-13 בתי הספר, התקבלו לתוכנית בתשע"ז בתחילת י" 369 תלמידים בסיכון שבכיתה ט' (תשע"ו) טרם הצטרפותם לתוכנית, הוגדרו כבעלי הישגים הנמוכים ביותר בשכבת ט' בבית ספרם.
בתוך כך:
- ממוצע ציוניהם בתעודת ההערכה הבית ספרית בסיום כיתה ט' עמד על 47.3 (מתוקן).
- בממוצע כל תלמיד היה עם 7.7 מקצועות לימוד, בהם קיבל ציונים שליליים (מתוקן).
- במהלך כיתה י' הצטרפו לתוכנית 3 תלמידים נוספים ובמהלך יא' הצטרפו 10 תלמידים נוספים.
סה"כ 382 תלמידים החלו לימודיהם בתוכנית (369 החלו בי' ו- 13 שהצטרפו במהלך י' ויא').
- ממוצע ציוניהם בתעודת ההערכה הבית ספרית בכיתה ט' של כל 382 המתחילים והמצטרפים הוא: 47.3 (מתוקן).
- בממוצע כל תלמיד היה עם 7.7 מקצועות לימוד, בהם קיבל ציונים שליליים (מתוקן).
- קריטריון הקבלה היחידי לתוכנית - ההישגים הלימודיים הנמוכים ביותר בשכבה ט'.

ג. אחרי – תלמידי התוכנית בסיום יב' - זכאים לבגרות:

- 70.3% מתלמידי התוכנית שסיימו יב' בתשע"ט במסגרת התוכנית, רכשו תעודת בגרות (258 מתוך 367).
- 67.5% מהמתחילים (כולל מצטרפים), רכשו תעודת בגרות (258 מתוך 382).
- 64.1% מהמתחילים בי', והיו בעלי לפחות 7 ציונים שליליים ב-ט', רכשו תעודת בגרות (150 מ-234).
- 100.0% מהזכאים, בעלי תעודה המאפשרת קבלה ללימודים אקדמיים.
- 50.0% מהזכאים, בעלי תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה⁷ (129 מתוך 258).

⁶ מדרג הטיפוח (שטראוס), הינו מדד של משרד החינוך המדרג רקע חברתי – כלכלי של תלמידי בתי ספר בסולם 1 עד 10. ככל שהציון גבוה יותר, כך הרקע הסוציו-אקונומי נמוך יותר ולהיפך. הנתונים המוצגים מתייחסים לשנת תשע"ח, השנה האחרונה בה פרסם משרד החינוך את נתוני מדד הטיפוח.
⁷ תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה - עפ"י הגדרת משרד החינוך, הינה תעודת בגרות מלאה הכוללת את הציון עובר במקצועות האנגלית ברמה של 4 יח"ל לפחות, ובמקצוע המתמטיקה ברמה של 3 יח"ל לפחות.

ד. תלמידי התוכנית – התמדה

- 96.1% מהמתחילים (כולל מצטרפים) בתוכנית, סיימו יב' בביה"ס בו פעלה התוכנית, במסגרת התוכנית (367 מתוך 382).

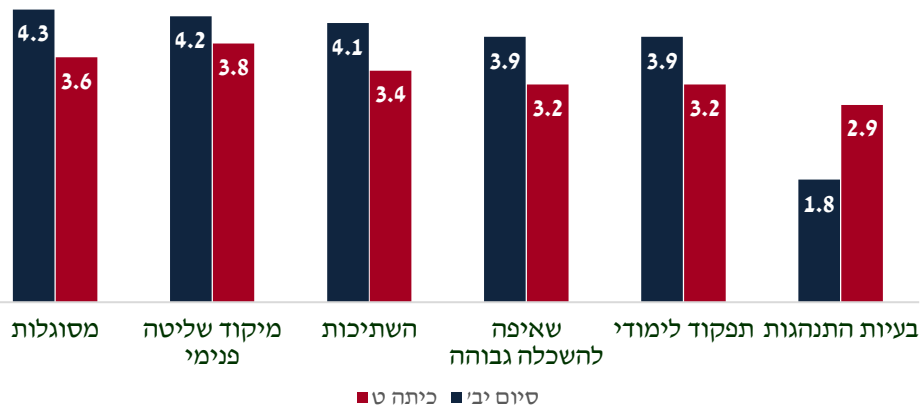
ה. תלמידי התוכנית - נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד

- 84.7% ממסיימי יב' (311 מתוך 367), זכאים וחסרי עד 2 מקצועות לזכאות בתעודת בגרות (גרף A).
 - 77.9% ממסיימי יב' (286 מתוך 367), זכאים וחסרי עד מקצוע אחד לזכאות בתעודת בגרות.
 באופן עקיף, הממצא הנ"ל מעיד על שיפור ברמת מילוי תפקיד התלמיד, שהובילה לצמצום פערים לימודיים ולהפחתה בתופעת הנשירה הסמויה.

ו. תלמידי התכנית - התנהגות ועמדות

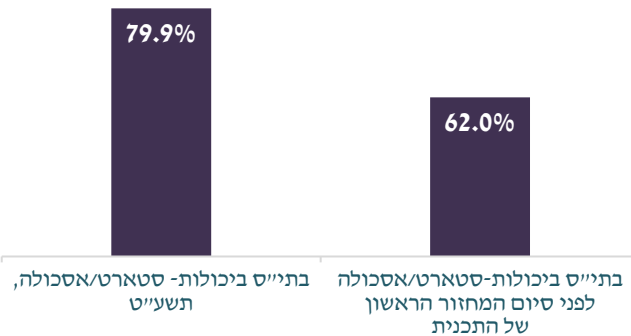
- בדיווח רטרוספקטיבי של בוגרי יב' בתוכנית נמצא (סולם טווח 1 נמוך – 5 גבוה) (גרף B):
 - חלה ירידה מובהקת **בבעיות ההתנהגות** של תלמידי התכנית, מציון 2.9 ב-ט', ל- 1.8 בסיום יב'.
 - חלה עליה מובהקת **בתפיסת העתיד האקדמי** מציון 3.2 ל- 3.9.
 - חלה עליה מובהקת **במיקוד השליטה הפנימי** מציון 3.8 ל- 4.2.
 - חלה עליה מובהקת בהערכת **התפקוד הלימודי** מציון 3.2 ל- 3.9.
 - חלה עליה מובהקת בהערכת תחושת **ההשתייכות** מציון 3.4 ל- 4.1.
 - 90.8% מבוגרי התוכנית הסכימו במידה רבה או רבה מאוד כי ההשתתפות בתוכנית תרמה להצלחתם בחיים.

גרף B - שינויים בעמדות, תפיסות והתנהגות, לפני התכנית ובסיום יב' תשע"ט, עפ"י דיווח המשתתפים (סולם טווח: 1 - נמוך, עד 5-גבוה)

ז. בתי הספר המשתתפים - הזכאות הבית ספרית לבגרות

גרף C - הזכאות הבית ספרית לבגרות בבתי הספר המשתתפים בתוכנית יכולות-סטארט ואסכולה תשע"ט, לפני ואחרי התוכנית

- בתי הספר בהם סיימו בוגרי יכולות - סטארט ואסכולה כיתה יב' בתשע"ט, הינם בתי ספר מהפריפריה הגאו חברתית, מהמגזר היהודי, דרוזי ובדואי בדרום.

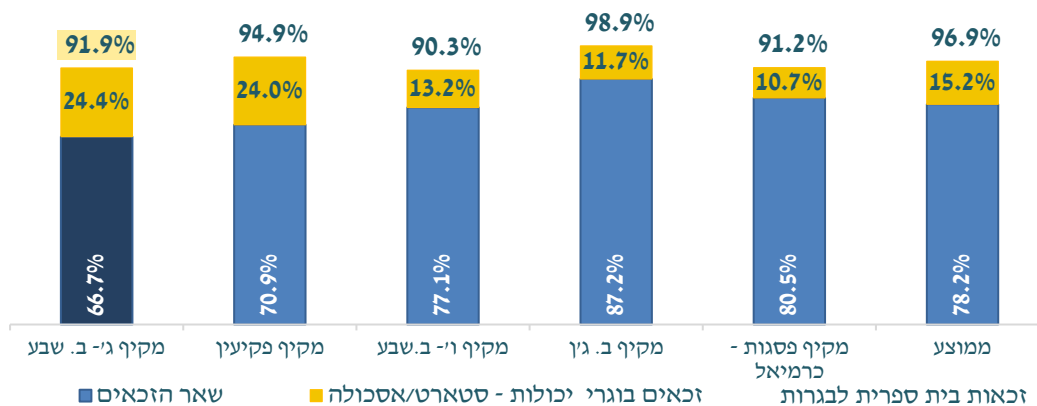
כפי שכבר נאמר מדרג הטיפוח (שטראוס) הממוצע בבתי ספר אלה הוא 7.0 - בשלישון הנמוך במדרג הטיפוח:

- ב- 13 בתי ספר המשתתפים בהם תלמידי יכולות-סטארט ואסכולה סיימו יב' בתשע"ט, שיעור הזכאות לבגרות הבית ספרי בתשע"ט הוא: 79.9% (ממסיימי יב') (גרף C).

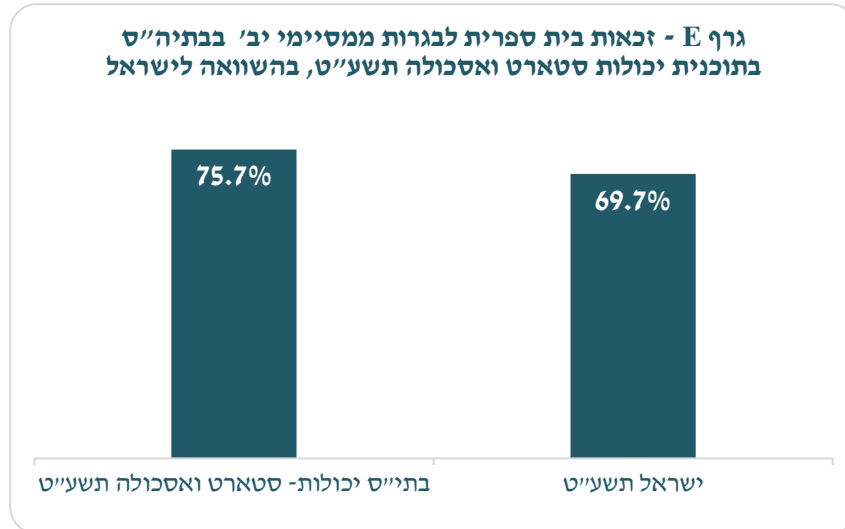
שיעור הזכאים לבגרות בבתי ספר אלה טרם התוכנית היה 62.0%.

- ב- 5 מ- 13 בתי הספר בתוכנית (38.4% מבתי הספר) הזכאות הבית ספרית לבגרות עלתה בתשע"ט למעל 90.0% (ממוצע 93.4%) (גרף D).

גרף D - תשע"ט, 5 בתי הספר בתוכנית, בהם מעל 90% זכאות בית ספרית לבגרות (ממסיימי יב') וחלקם היחסי של משתתפי סטארט ואסכולה בזכאות הבית ספרית

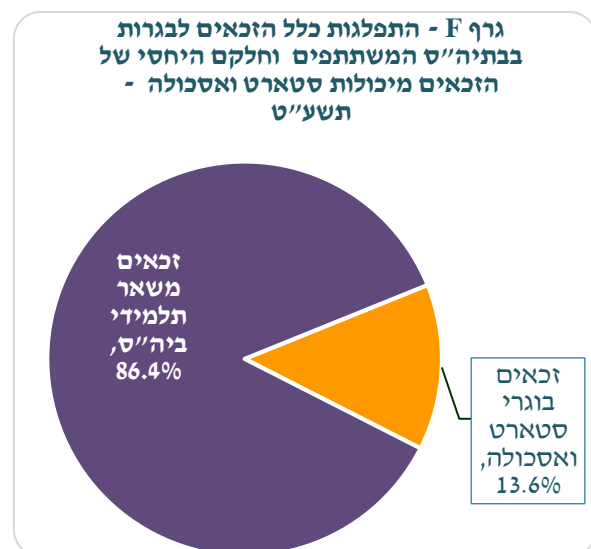
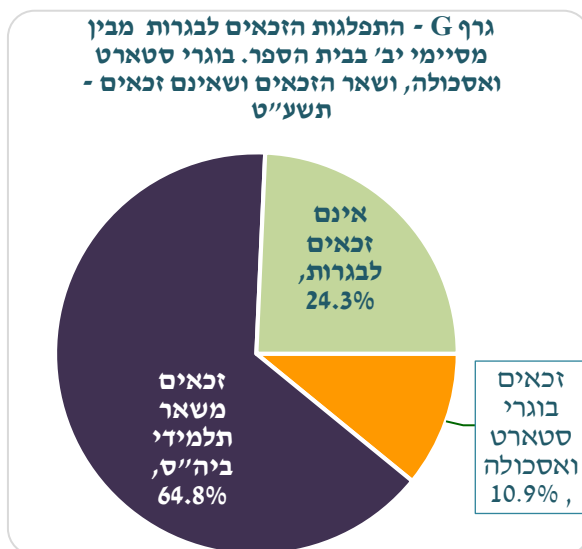
- שיעור הזכאות הבית ספרי ב- 13 בתיה"ס בתוכנית בתשע"ט (75.7%), גבוה ב- 6.0% משיעור הזכאים בישראל בתשע"ט (69.7%)⁸ (גרף E).

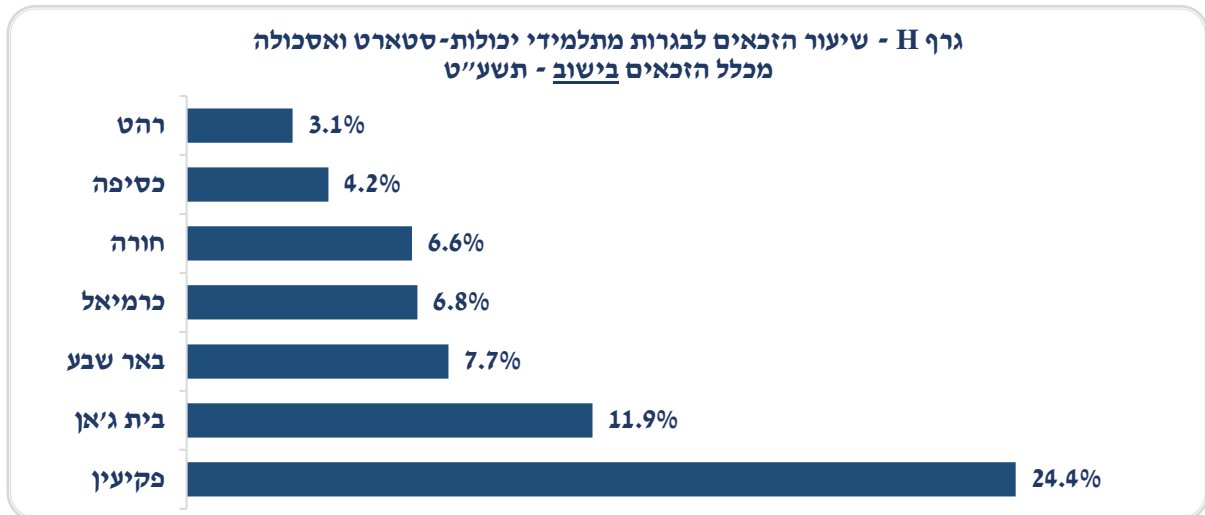
ח. חלקם היחסי של הזכאים תלמידי יכולות סטארט ואסכולה - בזכאות הבית ספרית

- 13.6% מכלל הזכאים לבגרות ב- 13 בתי הספר בתוכנית, הינם בוגרי תוכנית יכולות סטארט ואסכולה (גרף F).

- 10.9% מכלל מסיימי יב' ב-13 בתי הספר הינם זכאים לבגרות מתוכנית יכולות סטארט ואסכולה (גרף G)

⁸ משרד החינוך, התמונה החינוכית, תשע"ט.

ט. חלקם היחסי של הזכאים מיכולות סטארט ואסכולה, מכלל הזכאים לבגרות בישובים

בתשע"ט, בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה סיימו יב' ב-13 בתי ספר ב-7 ישובי פריפריה, ו-258 בוגרים מהם היו זכאים לבגרות.

258 זכאים לבגרות בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה אלה, מהווים 7.0% מכלל 3,695 הזכאים לבגרות ב-7 הישובים המשתתפים.

להלן הפירוט:

פקיעין :

24.4% מכלל הזכאים לבגרות בפקיעין (19 מ-78), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בפקיעין. בפקיעין בית ספר תיכון אחד בלבד בו יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

בית ג'אן :

11.9% מכלל הזכאים לבגרות בבית ג'אן (21 מ-176), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בבית ג'אן.

בבית ג'אן בית ספר תיכון אחד בלבד בו יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

באר שבע :

7.7% מכלל הזכאים לבגרות בעיר (140 מ-1,818), הינם בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה, מ-6 בתי"ס תיכוניים בבאר שבע.

בבאר שבע 22 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

כרמיאל :

6.8% מכלל הזכאים לבגרות בעיר, (24 מ-354), הינם זכאים בוגרי יכולות-אסכולה מ-2 בתי"ס תיכוניים בכרמיאל.

בכרמיאל 9 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

חורה :

6.6% מכלל הזכאים לבגרות בחורה (22 מ-332), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בחורה.

בחורה 5 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

כסיפה :

4.2% מכלל הזכאים לבגרות בכסיפה (11 מ-264), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בכסיפה.

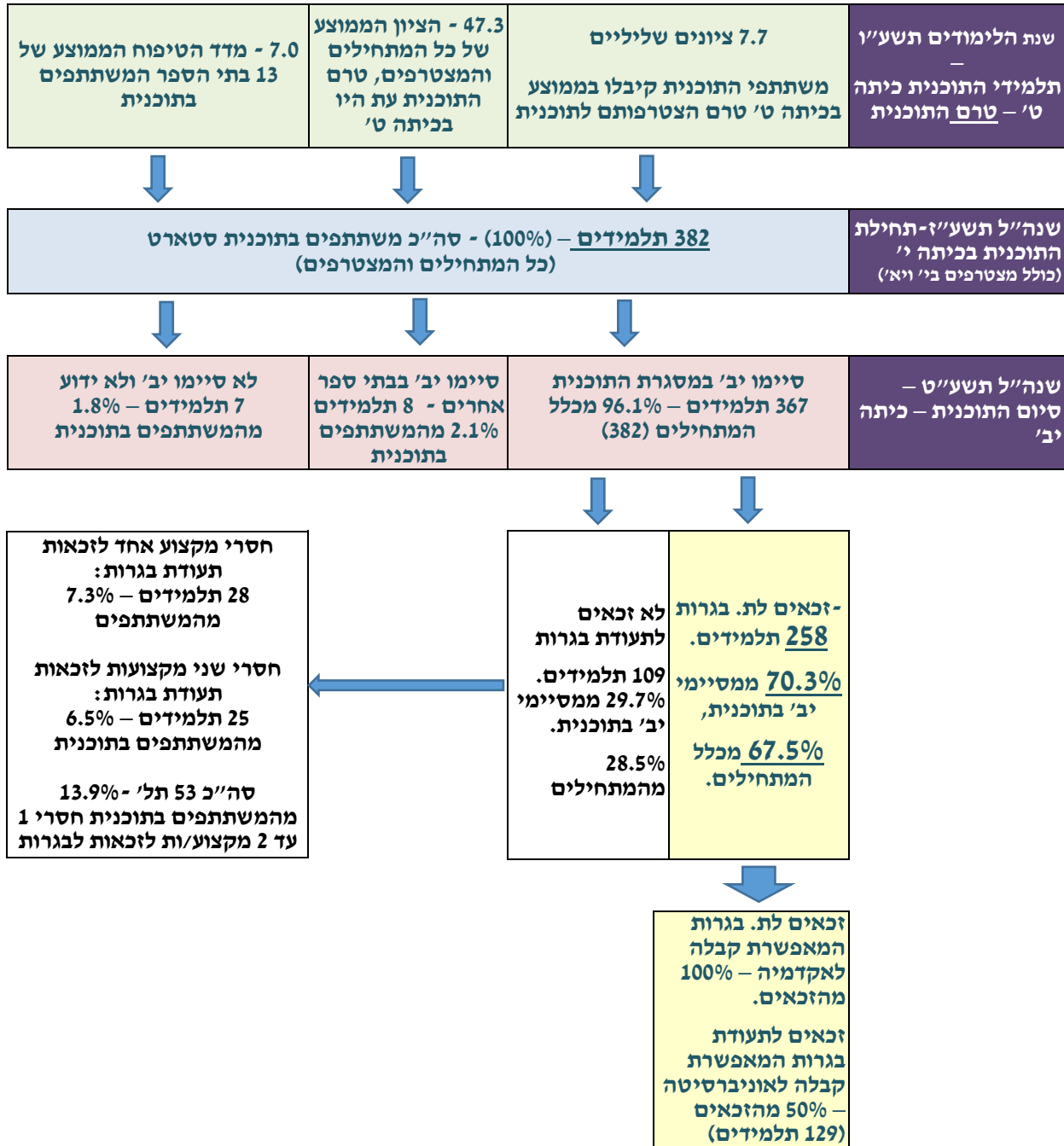
בכסיפה 3 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

רהט :

3.1% מכלל הזכאים לבגרות ברהט (21 מ-673), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה מבי"ס תיכוני אחד ברהט.

ברהט 8 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

לוח 1 - תוכנית יכולות סטארט – סיכום פעילות של בוגרי מחזור תשע"ט

חלק ב' - רקע תיאורטי

ב.1. אי שוויון בחינוך

בחיים המודרניים, רכישת השכלה חשובה ליצירת רווחה אישית וחומרית של הפרט, כי אין די בכישרון הטבעי של האדם להבטיח את הצלחתו בחיים. הסיבה לכך היא, שההשכלה הפורמלית ממלאת תפקיד מפתח ביכולתו של הפרט לרכוש הון אנושי שיספק לו רמת הכנסה נאותה שתתרום לרווחת חייו (דוברין, 2015), לאור העובדה שקיים קשר חזק בין רמת ואיכות ההשכלה של הפרט לבין שיעורי התעסוקה והשכר שלו (בן דוד, 2018).

כמו כן, רכישת השכלה מתוארת על ידי חוקרים כאחת הדרכים המרכזיות בהן ניתן לצמצם פערים בחברה בין שכבות אוכלוסייה מבוססות לפחות מבוססות, מאחר ורכישת השכלה מאפשרת לפרט להשתכר יותר במהלך חייו ובכך ליצור לעצמו רווחת חיים טובה יותר, וליצור ניעות חברתית שלו. בנוסף, איכות מערכת החינוך היסודית והעל יסודית קובעת את הסיכוי שהפרט יגיע ללימודים אקדמיים, שמקנים ללומדים אותם יתרונות כלכליים וחברתיים משמעותיים (Abu-Saad, 2016). רכישת השכלה עשויה גם לתרום להקטנת הפערים הכלכליים בין אזרחי המדינה בממד הבין דורי, כלומר – לאפשר לאזרחים לשפר את מעמדם הסוציאקונומי של בניהם לעומת המעמד הסוציאקונומי שלהם עצמם (הלר, 2017).

קבוצות שאינן מבוססות בחברה חוות קשיים ברכישת השכלה, אם משום שהתשתית שמעמידה לרשותם המדינה לקבלת חינוך איכותי טובה פחות, ואם מכיוון שהם מגיעים מסביבה חברתית שמספקת פחות תמיכה חברתית ללמידה והצטיינות (Abu-Saad, 2016). לכן, הקבוצות המבוססות פחות בחברה זקוקות לשוויון בחינוך, מאחר והוא אחד הגורמים המשפיעים ביותר על שוויון כלכלי חברתי בעתיד, והוא תורם למוביליות חברתית ולהקטנת העוני (דדון גולן ובן-דוד הדר, 2017).

במדינות שמאופיינות באי שוויון חינוכי קיים שיעור הולך וגדל של תלמידים בסיכון, שנמצאים בפיגור עצום לעומת שאר בני גילם בחומר הלימוד. בקרב תלמידים בסיכון קיים שיעור גבוה של נשירה מהלימודים, הם מתקשים להגיע לרמת הידע הנדרשת להצלחה בשוק העבודה ולכן הכלכלה נפגעת מחוסר כח אדם מיומן ורמת הצמיחה במשק נפגעת, רמת המעורבות האזרחית של תלמידים אלו נמוכה, והם בעלי סיכון גבוה יותר להגיע לסטייה חברתית או הסתמכות על קצבאות מטעם המדינה לצורך הבטחת איכות חייהם (Levin, 1989). לעומת זאת, מדינות חינוך שוויונית משפיעה לטובה על הצמיחה הכלכלית של המדינה, מאחר וקיים קשר בין רמת ההשכלה של עובד לבין רמת הפיריון שלו לשעת עבודה (בן דוד, 2018). מכאן, ששוויון בהשכלה יוצר השפעות חיוביות הן ברמת הפרט, והן ברמת החברה.

לאור כל זאת, מדינות רבות מודעות להשפעה החיובית של הקטנת אי שוויון בחינוך על עתיד האזרחים ובכלל החברה, ושמות לעצמן למטרה להקטין את אי השוויון בחינוך ולהגיע לשוויון הזדמנויות בחינוך, שמשמעו אי תלות בין ההישגים בלימודים לבין מאפייני הרקע של הילד או כל גורם שאינו בשליטתו של הילד (גלבוע, 2010).

מדינת ישראל מחויבת להעניק לילדיה שוויון הזדמנויות בחינוך, לפי לשון החוק שקובע כי אחת ממטרות החינוך הינה: "להעניק שוויון הזדמנויות לכל ילד וילדה, לאפשר להם להתפתח על פי דרכם וליצור אווירה המעוררת את השונה ותומכת בו" (גלבוע, 2010). הצוות הבין משרדי לצמצום פערים במערכת החינוך (2014) מאשר גם הוא כי "אחת ממטרותיה העיקריות של מערכת החינוך היא לאפשר לכל תלמיד למצות את הפוטנציאל שלו, ללא קשר לרקע ממנו הוא מגיע, באמצעות מתן שוויון הזדמנויות" בנוסף, בלס (2016) ובושריאן (2016), טוענים כי קיים קונצנזוס מוחלט בחברה הישראלית בדבר הצורך לצמצם פערים בחינוך.

למרות החשיבות ברמת ההצהרה שמייחסת החברה הישראלית והממשלה לצמצום פערים בחינוך- חוקרים רבים סבורים כי מדינת ישראל אינה עומדת בהתחייבותה לצמצום הפערים, ומאפשרת לאי שוויון בחינוך להתקיים (גלבוע, 2010). מערכת החינוך יכולה לתרום תפקיד חשוב בהקטנת הפערים הלימודיים בין אזרחי המדינה ובהקטנת הפערים הכלכליים וחברתיים ביניהם, אך נראה כי אינה ממלאת את תפקידה זה במידה מספקת (בושריאן, 2016).

הנתונים מאשרים, כי מערכת החינוך בישראל אינה מצליחה להגיע ליעד של צמצום הפערים החברתיים, ולהגברת השוויון בחינוך, וכי היא משכפלת ומנציחה את הפערים הקיימים בין רבדי החברה השונים ברמות ההשכלה (Abu-Saad, 2016): במחקר שפיתח מדד גייני לאי שוויון בחינוך (בדומה למדד הגייני שמודד אי שוויון בחלוקת הכנסות), נמצא כי רמת אי השוויון בחינוך עלתה ב-15% לאורך העשור האחרון. עם זאת, הגידול באי השוויון שנמצא במחקר הזה לא היה שווה בכל הקבוצות בחברה הישראלית. ממצאי המחקר מצביעים על כך שרמת אי השוויון עלתה יותר בפריפריה (אזורים מחוץ למחוזות תל אביב ומרכז) יותר מאשר במרכז הארץ;

עלתה בכל העשור האחרון באורח ניכר יותר בחינוך הערבי, בדואי ודרוזי לעומת בחינוך היהודי, אם כי בשנים האחרונות קיימת ירידה מסוימת באי השוויון במגזרים הבדואי והדרוזי (דדון גולן ובן-דוד הדר, 2017), אך גם בחינוך היהודי קיימים פערים על בסיס אתני, כשמזרחים מצליחים פחות בלימודים מאשר אשכנזים (דוברין, 2015). ראוי לציין בהקשר זה, כי פעילות עמותת "יכולות" במגזר הדרוזי תרמה משמעותית לצמצום פערים במגזר זה בשנים האחרונות.

כמו כן, נמצא גם כי ככל שרמת השכר הממוצעת בישוב גבוהה יותר – כך עולה מספר הזכאים לתעודת בגרות בישוב (סבירסקי, קונור-אטיאס ודגן-בוזגלו, 2016). גלבוץ (2010) טוען גם הוא כי קיימים פערים לימודיים גדולים בין ילדים יהודים וערבים, בין בנים לבנות ובין ילדים מרקעים סוציאקונומיים שונים, ובלס (2016) ובן דוד (2018) מוסיפים כי במבחנים בינלאומיים נמצא כי הפערים הלימודיים בין תלמידי ישראל הינם מהגבוהים בעולם.

בסופו של דבר, הפערים בחינוך מתבטאים במידת היכולת של תלמידים מרקעים שונים להשיג תעודת בגרות, שהינה מפתח ליכולת ללמוד לימודים אקדמיים ולהשגת סטאטוס מקצועי וחברתי בהמשך החיים: בשנת 2017, היו זכאים לתעודת בגרות רק 54.5% מקרב בני 17 בכלל מדינת ישראל. הפערים בין קבוצות אוכלוסייה מתבטאים בכך, שבקרב הדרוזים הגיע שיעור הזכאות לבגרות ל-68.4%, ובקרב היהודים הוא היה 63.4%, זאת לעומת שיעורים נמוכים יותר של 33.3% זכאים בקרב הבדואים בנגב, 30.2% בקרב האוכלוסייה הערבית.

בן דוד (2018) טוען, כי "רפורמות בחינוך המתמקדות רק בחלשים ביותר תגדיל את התמי"ג של ישראל לאורך זמן במכפלות רבות של תקציב החינוך כולו". עמותת יכולות שמה לה למטרה לשנות את המצב הקיים באמצעות הגברת יכולתם של תלמידים שרמת ההישגים שלהם הינה הנמוכה ביותר להגיע לתעודת בגרות, ובכך לצמצם את אי השוויון במערכת החינוך, ולאפשר לתלמידים נגישות למערכת ההשכלה הגבוהה וחי רווחה.

2.2. נשירה ממערכת החינוך

נשירה הינה אחת הסיבות העיקריות לכך שבני 17 אינם זכאים לתעודת בגרות (סבירסקי, קונור-אטיאס ודגן-בוזגלו, 2016). נשירה מבית הספר הינה בעיה עבור הפרט, משום שהיא עשויה להתבטא בהישגים לימודיים נמוכים, הכנסה נמוכה בעתיד, קשיי תעסוקה, בעיות בריאות (כתוצאה מהתנהגויות סיכון שנפוצות יותר בקרב נוערים) ויצירת הערכה עצמית נמוכה (בן רבי, ברוך-קוברסקי, נבות וקונסטנטינוב, 2014). מדובר גם בבעיה חברתית, משום שנשירה מזינה ומגבירה פערים חברתיים (וורגן, 2014).

נשירה מורכבת משתי תופעות מקבילות שאחת מזינה את השניה: האחת היא הנשירה הגלויה, המתארת מצב של ניתוק פיזי של הנער ממערכת החינוך, כלומר תלמידים שאינם רשומים כלל במערכת החינוך. השניה הינה תופעה רחבה הרבה יותר, והיא הנשירה הסמויה. נשירה כזו מתארת מצב של היעדרות תכופה ממערכת החינוך או נוכחות פסיבית בכיתה בלי לחוות תהליך של למידה משמעותית (וורגן, 2014). נוערים סמויים הינם תלמידים שעדיין רשומים בבית הספר, אך אינם מפיקים את התועלת המצופה מהתהליך הלימודי (בן רבי וחב', 2014).

לפי בן רבי וחב' (2014) הנשירה הסמויה מאופיינת במצב של ניתוק בין בית הספר לתלמיד באחד משלושה ממדים: ממד התנהגותי שמתבטא בהיעדרויות רבות או חיסורים, קושי למלא אחר חוקי בית ספר, מעורבות נמוכה בלימודים ובפעילויות בית הספר; ממד רגשי שכולל תחושה של ניכור וחוסר שייכות לבית הספר וקשיים ביחסים על תלמידים אחרים; ממד תפיסתי שכולל אמונה של התלמיד כי הלימודים אינם תורמים לו ואינם משמעותיים. לפי דיווחי משרד החינוך, שיעורי הנשירה הגלויה מהחינוך העל יסודי במדינת ישראל נמוכים, ונמצאים במגמת ירידה: הם עומדים על 1.8% מכלל התלמידים (12,698 תלמידים) בשנת הלימודים תשע"ג לעומת 2.5% מהתלמידים (16,212 תלמידים) בשנת הלימודים תשס"ו. אולם, כאמור, הנשירה הגלויה הינה רק קצב הקרחון של תופעת הנשירה, שרובה סמויה. המדד לבדיקת נשירה בחטיבה העליונה הינו אחוז ההתמדה שמחושב כמספר התלמידים שסיימו את לימודיהם בכיתה י"ב במחזור מתוך סך התלמידים שהתחילו את לימודיהם במוסדות החינוך בארץ והיו צפויים לסיים באותו מחזור. בישראל היה שיעור ההתמדה בלימודים בשנת הלימודים תשע"ו כ-88% (וינינגר, 2015). לפי עיבודים של עמותת יכולות על קבצי משרד החינוך, הגיע שיעור ההתמדה בתשע"ז ל-85%. ממצאיהם של בן רבי וחב' (2014), מצביעים על כך, ש-42% מבני ה-15 בישראל דיווחו על ניתוק מממד אחד לפחות של נשירה סמויה (מאלו שפורטו קודם), 13% מהתלמידים דיווחו על ניתוק בשני ממדים, ו-6% דיווחו על ניתוק בכל שלושת הממדים. וורגן (2014) מציין, כי להערכת משרד החינוך כ-30% מכלל התלמידים הינם בעלי מאפיין אחד או יותר ממאפייני הנשירה הסמויה.

כמו מידת השוויון במגישות להשכלה שנידונה קודם, גם שיעורי הנשירה מושפעים מהמצב הסוציאקונומי של התלמיד: שיעור הנשירה הגלויה הסמויה גבוה בקרב תלמידים מקבוצות אוכלוסייה חלשות לעומת תלמידים המגיעים משכבות אוכלוסייה מבוססות (Abu-Saad, 2016): נמצא כי שיעורי הנשירה הסמויה גבוהים במיוחד בקרב בנים בחינוך הערבי ותלמידים מרקע כלכלי חברתי נמוך (בן רבי וחב', 2014).

הממדים שצוינו על ידי בן רבי וחב' (2014) הינם בחלקם סובייקטיביים ולא פשוטים למדידה. מאפיין שניתן למדידה כמותית ואובייקטיבית של נשירה סמויה הינו רמת ההישגים של התלמיד: להב (2012) טוען כי סיום הלימודים בלי תעודה מוכרת ומשמעותית הינה סימן לנשירה סמויה, ומדבר על "נושרי השכלה" שהם בני הנוער המצויים בסיכון לכך שיהיו מנועים בעתיד מלרכוש השכלה על תיכונית. כמו כן, עולה ממאמרו כי כח המשימה לשיפור מערכת החינוך ("ועדת דוברת") ציינה גם היא את ההישגים הלימודים כאחד מהאינדקטורים לסיכון לנשירה. ממצאיהם של Bowers, Spratt & Taff (2012) מצטרפים לגישה זו: במתה-אנליזה שנערכה על 36 מחקרים שבדקו אינדקטורים לנשירה סמויה, נמצא כי האינדקטורים המדויקים ביותר לנשירה כזו היו קשורים לציונים ירודים או שנמצאים במגמת נפילה.

כפי שיפורט להלן, אחת המטרות המרכזיות של תוכנית סטארט/אסכולה של עמותת "יכולות" הינה מניעת נשירה סמויה או גלויה של תלמידים מהפריפריה בעלי הישגים לימודיים נמוכים, שנמדדת באמצעות העליה בהישגים של התלמיד לאורך השתתפותו בתוכנית. המחקר הנוכחי בודק את המידה בה הצליחה התוכנית להתמודד עם הנשירה הסמויה באמצעות מדידת השיפור בהישגי התלמידים שחל בעקבות ההשתתפות בתוכנית.

חלק ג' -

תוכנית יכולות-אסכולה לבגרות ולמניעת נשירה

במטרה להגדיל את הצדק בחינוך, לסייע לבתי ספר תיכוניים בפריפריה לשפר הישגים ולהעלות את שיעורי הזכאים לבגרות, לצמצם נשירה סמויה וגלויה, ולהקנות לצוותי הלמידה רכיבי פעולה פדגוגיים ודידקטיים, שיטת צמצום הפערים המואץ, הותאמה כחלק מפיתוחה וכתוכנית תיקון בעלת תקצוב דיפרנציאלי, גם לפעולה בבית הספר התיכון עם התלמידים בעליה ההישגים הנמוכים ביותר המצויים בנשירה סמויה, כתוכנית תלת שנתית הכרוכה בשינוי מבני בפעולת בית הספר המותאם לעקרונות השיטה. פעולת התוכנית מתחילה בשליש האחרון של כיתה ט', טרם הנשירה והמעבר לתיכון ונמשכת עד סיום יב' במבנה יחודי ושונה מהרגיל. עמותת יכולות, בשיתוף משרד החינוך, אגף א' לחינוך נוער בסיכון, רשתות, ואגפי חינוך בישובים, מפעילה את **שיטת הלמידה המואצת**⁹ של יכולות במספר תוכניות וביניהם תוכנית יכולות לבגרות ולמניעת נשירה- סטארט שהחלה פעולתה במחוז דרום בתשס"ד.

במטרה להרחיב את הפעילות ושיתוף הפעולה עם משרד החינוך, הוקם גם מיזם יכולות-אסכולה בתשע"ג ופועל בקרב תלמידים המצויים בסיכון, ובעלי הישגים הנמוכים ביותר בשכבה ט' ומהווה שינוי מבני בפעולת ביה"ס ואחד היישומים המתקדמים של שיטת צמצום הפערים המואץ תוך הפעלת שינוי מבני צומח בבית הספר התיכון (כהן, 1994, 1998, 1998, 2005) באופן זהה לתוכנית יכולות - סטארט.

אוכלוסיית היעד בתוכנית: תלמידים המצויים בסיכון, ובעלי הישגים הנמוכים ביותר בשכבה ט'. קריטריון הכניסה היחיד לתוכנית הוא קריטריון הישגים הנמוכים ביותר, בלבד. לשם בחירת התלמידים המתאימים, מסודרים ציוני כל תלמידי שכבת ט' לפי ממוצע הציונים המתוקן של התלמידים (הכולל גם ממוצע ציונים במקצועות ההקבצה/מסלול שמתחשב ברמות הלימוד השונות בהקבצות/מסלולים בהם לומדים התלמידים), והתלמידים שנמצאים כבעלי הממוצע הנמוך ביותר (שאינם מאובחנים כתלמידי חינוך מיוחד) נבחרים לתוכנית.

מטרת התוכנית: למנוע נשירתם הגלויה והסמויה של תלמידים אלו, להנחיל מיומנויות למידה, לשפר התנהגותם, ולהגביר תחושת השתייכות ותחושת המסוגלות ולהובילם לרכישת תעודת בגרות מלאה עד סיום כיתה יב'. תעודה זו מאפשרת מוביליות והשתלבות חברתית נורמטיבית, ואפשרות פנייה והמשך ללימודים אקדמיים.

שיטה: שיטת צמצום הפערים המואץ המופעלת כשינוי מבני צומח, שבדרך פעולתה מעניקה מענים ישומיים למשתתפים הפנים והחוץ בית ספרים המסבירים אי הצלחה של בני המעמד הנמוך בבית הספר ובנוסף גם מענים ישומיים לצורך בשינוי תודעה בדבר יכולת הצליח בביה"ס ולצורך בצמצום פערי לימוד גדולים.

מבנה התוכנית: התוכנית נמשכת כשלוש וחצי שנים (מסיום ט' ועד סוף יב'), ומתקבלים אליה כ- 25 - 50 תלמידי כיתה ט' מכל ביה"ס. במסגרת התוכנית, רכיבי השיטה מיושמים ארגונית ופדגוגית כ"**שינוי מבני**" הוליסטי, המופעל בכיתות התוכנית, ע"י צוות ביה"ס.

השינוי ברכיביו המבניים כולל: קבוצות למידה קטנות - מורה לכל קבוצת למידה (לרוב גם מתרגל), שגודלה הממוצע - 17 תלמידים. למידה פרטנית (לפי הצורך וכחלק מהלמידה בקבוצה), כחלק מהלמידה והיעד הקבוצתי, הנהגת התוכנית ע"י רכוז - מחנך - בהיקף העסקה גדול מהרגיל, למקסימום 32 תלמידים. שיחות קבוצה - למידה בשעות הלמידה הרגילות של בית הספר, ולמידה אחרי שעות הלימודים (הלמידה בשעות הבוקר ובשעות הערב מהווים תוכנית אחת). שיחות אישיות - עם כל תלמיד, וביקורי בית אצל כל התלמידים, שילובי מעגלים של כל ה"אחרים המשמעותיים" (הורים, תלמידים, צוות הלמידה, הנהלת ביה"ס), שלושה סוגי מקצועות לימוד הנלמדים בהתאם לחלוקה הבאה: א. מקצועות לימוד בגרותיים, ב. מקצועות חובה הנלמדים עפ"י החלטת ביה"ס, ג. מקצועות בחירה (עפ"י החלטת התלמיד - מכוונים בד"כ לחוזקותיו), למידה מואצת סימסטריאלית - מקצועות החובה לבגרות (14 יח"ל) נלמדים סמסטריאלית. המקצוע המוגבר לבגרות, נלמד ביא' ויב'. מקצועות החובה והבחירה נלמדים בהתאם לאופן המופעל בביה"ס. למידה מואצת גם מעבר

לשעות הלימוד הרגילות. כחלק מהלמידה המואצת, מתבצעת למידה גם בשעות אחה"צ והערב, כמו כן ימי לימוד מרוכזים ומרתונים לימודיים שחלקם מתבצעים מחוץ לביה"ס.

⁹ כל הזכויות לשיטת צמצום הפערים המואץ שמורות לנשים (מקס) כהן, סוציולוג חינוכי, מפתח השיטה

הפעלת התוכנית: התוכנית מופעלת בהנהגת מנהל ביה"ס וע"י צוות בית ספרי שהוכשר לכך ע"י יכולות ומלווה פדגוגית לאורך כל התוכנית ע"י צוות המנחים של עמותת יכולות.

חלק ד' מתודולוגיה

ד.1. מטרת הדו"ח

דו"ח זה מסתמך על נתוני בקרה ומיפוי הנאספים ומקובצים כחלק שוטף של פעילות התוכנית. מטרת דו"ח זה הינה לבדוק האם תוכנית יכולות - סטארט ואסכולה משיגה את ייעודיה ומצליחה לסייע לתלמידים שהיו בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בכיתה ט', לסיים 12 שנות לימוד, לזכות בתעודת בגרות. כמו כן, יבדוק הדו"ח האם ביחד עם האתגר והמאמץ המושקע בתלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר, גם שיעורי הזכאות של בתי הספר בתוכנית עולים.

כדי לתת מענה לשאלה זו ייבחנו במסגרת הדו"ח השאלות הבאות:

1. האם התוכנית מצליחה לסייע לתלמידים המשתתפים להימנע מנשירה סמויה וגלויה ולסיים 12 שנות לימוד?
2. האם התוכנית מצליחה לסייע לתלמידים המשתתפים בה לרכוש תעודת בגרות?
3. האם לתוכנית יש השפעה הישגית על בתי הספר המשתתפים בתוכנית הבאה לידי ביטוי בעליה בשיעורי הזכאות הבית ספרית?

ד.2. רקע על משתתפי תוכנית יכולות-סטארט ואסכולה בוגרי תשע"ט

1. **תלמידים משתתפים** - דו"ח זה סוקר את נתוני 369 התלמידים שהחלו לימודיהם בתוכנית יכולות - סטארט ואסכולה בתחילת י' בתשע"ז ו-13 תלמידים נוספים שהצטרפו במהלך כיתה י' או בכיתה י"א, **סה"כ 382** תלמידות ותלמידים. תלמידים אלה סיימו יב' בתשע"ט והיו בגילים 15 עד 18, בכיתות י' עד יב'.
2. **בתי הספר** - בתי הספר משתתפי יכולות - סטארט ואסכולה שבוגריהם סיימו יב' בתשע"ט הינם 13 בתי"ס תיכוניים מקיפים בפריפריה, בפיקוח ממלכתי, יהודי, דרוזי ובדואי, במחוזות דרום וצפון, ב-7 יישובי פריפריה. במגזר היהודי - 8 בתי ספר, במגזר הבדואי בנגב - 3 בתי ספר ובמגזר הדרוזי - 2 בתי ספר. **מדד הטיפוח הבית ספרי** - (שטראוס) הממוצע של 19 בתי"ס הוא- 107.0.

לוח 2 - בתי"ס שבוגרי תוכנית יכולות סטארט ואסכולה, סיימו בהם יב' בתשע"ט, ודו"ח זה מתייחס אליהם:

• תיכון מקיף א', באר שבע	• תיכון מקיף אורט פסגות, כרמיאל	• תיכון מקיף ז' עמל, באר שבע
• תיכון מקיף ו', באר שבע	• תיכון מקיף ג', באר שבע	• תיכון מקיף אורט כרמים, כרמיאל
• תיכון מקיף אלנור, רהט	• תיכון מקיף טוביהו, באר שבע	• תיכון עמל אלנור, חורה
• תיכון עמל אבו רביעה, כסיפה	• תיכון מקיף פקיעין, פקיעין	• תיכון מקיף בית ג'אן, בית ג'אן
• תיכון רגר, באר שבע		

¹⁰ מדרג הטיפוח שטראוס, הינו המדד העדכני של משרד החינוך המתאר מיקום חברתי-כלכלי של תלמידי בתי ספר בישראל על סולם הנע בין 1 ל-10. ככל שהציון הבית ספרי גבוה יותר, כך הרקע החברתי-כלכלי של תלמידיו נמוך יותר ולהיפך.

לוח 3 – יכולות – סטארט ואסכולה - נתונים
בוגרי תשע"ט, תלמידים, בתי ספר, פיקוח, וישובים

13	• בתי"ס תיכוניים בהם בוגרי התוכנית סיימו יב' בתשע"ט
7.0	• זירוג הטיפוח הממוצע של בתיה"ס - תשע"ט (שטראוס)
8	• בתי"ס יהודיים בפיקוח ממלכתי
3	• בתי"ס בדואים בדרום בפיקוח ממלכתי
2	• בתי"ס דרוזים בפיקוח ממלכתי
7	• ישובים
369	• תלמידים החלו בי'
3	• תלמידים הצטרפו במהלך י'
10	• תלמידים הצטרפו ביא'
382	• סה"כ מתחילים ומצטרפים
367	• תלמידים סיימו יב' בתוכנית

3.ד. המדידה

1. כלי המיפוי והמדידה

כאמור, הדו"ח מסתמך על נתוני בקרה ומיפוי הנאספים ומקובצים כחלק שוטף של פעילות התוכנית. הנתונים אשר מפורסמים בדו"ח הינם נתונים אנונימיים ומקובצים וזאת לצורך שמירה על חסיון נתונים. במסגרת בדיקת ההשערות וכחלק ממיפוי הנתונים במסגרת פעילות התוכנית, נעשה בדו"ח שימוש בכלים הבאים:

- **מיפוי התמדה והישגים לימודיים** - מדידת תפוקות ותוצאות פעילות התוכנית הקשורות להיבטים של התמדה והישגים לימודיים של התוכנית (ציוני התלמידים בסיום כיתה ט', התמדה בתוכנית, נתוני זכאות לבגרות) מתבצעת על ידי נתונים הנאספים כחלק הכרחי ושוטף של מהלך התוכנית.
- **נתוני זכאות בית ספריים לבגרות** – כפי שהתקבלו מהנהלות בתי הספר המשתתפים.
- **נתוני זכאות ארציים לבגרות** – כפי שמפורסמים על ידי משרד החינוך.
- **6 מקצועות הליבה בסיום כיתה ט'** - מתמטיקה, אנגלית, לשון, היסטוריה, ספרות, תנ"ך (אצל הבדואים במקום ספרות ותנ"ך- ערבית ודת, אצל הדרוזים במקום ספרות ותנ"ך ערבית ומורשת). מקצוע האזרחות, שגם הוא חלק ממקצועות הליבה, לא נכלל מכיוון שלא נלמד בכל חטיבות הביניים.

2. מהלך המדידה

נתוני הדו"ח המתייחסים לתפוקות פעילות התוכנית הקשורות להיבטים של התמדה והישגים לימודיים של התוכנית (ציוני והקבצות התלמידים בסיום כיתה ט', התמדה בתוכנית, נתוני זכאות לבגרות), נאספו מהנהלות בתי הספר כחלק הכרחי ושוטף של מהלך התוכנית. נתונים אלו מהווים חלק מתהליכי הבקרה והמיפוי שמופעלים על ידי צוות התוכנית. הנתונים מתייחסים לשתי נקודות זמן: מצב והישגי התלמידים טרם התוכנית (עת היו בכיתה ט'), ומצבם והישגיהם בסיום התוכנית בכיתה יב'. כאמור, כל הנתונים אשר מופיעים בדו"ח הינם מוצפנים.

ד.4. עיבוד הנתונים והצגתם

1. **חישוב ממוצע ציונים מתוקנן טרם התהליך בסיום כיתה ט', וממוצע ציונים שליליים מתוקנן לתלמיד:** לשם קבלת אומדן והשוואה של הישגי התלמידים בסיום כיתה ט' הלוקח בחשבון את רמת הלימוד ותוכניות הלימוד השונות בהקבצות השונות, ולשם איתור בעלי ההישגים הנמוכים ביותר המהווים את אוכלוסיית היעד של התוכנית, התבצע תקנון ציוני התלמידים בבית הספר. תקנון זה מאפשר **השוואה אחידה** של ציוני תלמידים במקצועות הנלמדים ברמות לימוד שונות. התקנון התבצע במקצועות ההקבצה/מסלול בלבד, עפ"י פקטור, ובדומה ובהתאם לתקנון הציונים, כפי שנקבע ע"י אוניברסיטת בן גוריון (בר און, בר דורון, גורושיט, בוגלסקי, לוי רוזליס, מ. שגיא, 2008)¹¹. ציוני התלמידים שלמדו בכיתה ט' בכיתות/מסגרות שאינן ממוינות, נותרו ללא שינוי לצורך חישוב ממוצעי הציונים.

2. **השוואת נתוני הזכאות של בתי הספר ביכולות - סטארט ואסכולה לנתוני זכאות ארציים:** בדו"ח מושווים שיעורי הזכאות הבית ספריים בתשע"ט בבתי"ס המשתתפים בתוכנית יכולות - סטארט ואסכולה לשיעורי זכאות ארציים בישראל. השוואת הנתונים מתבצעת על מנת לקבל אומדן יחסי של שיעורי הצלחת התוכנית.

3. **נתוני בתי הספר בתוכנית יכולות-סטארט ואסכולה** למעט מקרים בודדים, בכל המקרים בהם הוצגו נתונים המתפלגים עפ"י ב"ס, הוצפן שם ביה"ס.

ד.5. הגדרות ומקורות

1. **נתוני הדו"ח -** כל הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות בתי"ס המשתתפים, כחלק הכרחי ושוטף מהתוכנית וממיפוי התוכנית, מוצגים באופן מוצפן, והעיבודים בדו"ח מבוססים עליהם.

2. **תקנון ציוני סיום כיתה ט'-** על מנת להשוות באופן אחיד בין תלמידים מהקבצות לימודיות מדורגות היררכית, ושונות מבחינת הרמה הלימודית, בוצעה המרה של ציונים במקצועות ההקבצה בלבד (שאר הציונים נותרו ללא שינוי).

קריטריון ההמרה נבחר כך שתתאפשר השוואת ציונים אחידה ותקנון לתלמידים מהקבצות/רמות לימודיות שונות, בדומה לשנקבע ונעשה בו שימוש ע"י אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך (שם, 2008), באופן הבא:

- תלמידי הקבצה א' - ציון/ני מקצועות ההקבצה נשאר/ו כשהיה/ו.
- תלמידי הקבצה ב' - ציון/ני מקצועות ההקבצה בלבד, הוכפלו ב- 0.75.
- תלמידי הקבצות ג'¹² - ציון/ני מקצועות ההקבצה בלבד, הוכפלו ב- 0.5.
- קריטריונים נלווים לאלו של אוני' ב"ג:
- תלמידים במסלול/כיתה נמוכת רמה בחט"ב-כגון מסלול רגיל ולא תורני בממ"ד¹³ - הכפלה ב - 0.625
- כל ציוני המקצועות בהם התלמידים לא היו ממוינים להקבצה - נותרו כשהיו ללא שינוי.
- ציונים שליליים בסיום ט':
- ציון 54 ומטה (כולל הציון 0).
- היעדר ציון (מסיבה שאינה טכנית) - המעיד על חוסר תפקוד.

3. **משתתפי תוכנית יכולות - סטארט ואסכולה -** תלמידות ותלמידים אשר החלו לימודיהם בתוכנית יכולות - סטארט ואסכולה בתחילת כיתה י' בתשע"ז, ותלמידים/ות נוספים שהצטרפו לתוכנית בשנת הלימודים בכיתה י', או במהלך כיתה יא'. נתוני התלמידים טרם התוכנית, נתוני התמדה בביה"ס ובתוכנית, נתוני זכאות של בוגרי התוכנית ונתוני הזכאות הבית ספריים של בתי ספר בהם פעלה תוכנית יכולות - סטארט ואסכולה ובוגריה סיימו יב' בתשע"ט, כוללים משתתפים מכל 13 בתי"ס בהם פעלה תוכנית יכולות - אסכולה ובוגרי התוכנית סיימו יב' בהם בתשע"ט.

¹¹ ראה התייחסות בנספח מס' 1, בפרק הנספחים.

¹² או הקבצה לתלמיד ח"מ או הקבצה מעין זאת הקרויה בשם חלופי אחר כפי שהדבר בא לידי ביטוי בבתי"ס שונים, כגון: מקצוע בו קיימת הערה "לומד על פי תוכנית לימודים מיוחדת", או "פטור" או "תגבור" ובתנאי שהוגדר ע"י ביה"ס כשם חליפי להקבצה הנמוכה (ג').

¹³ תלמידי המסלול הנמוך תוקנו באופן מחמיר יחסית לתלמידי הקבצה ב', בתקנון אוניברסיטת בן גוריון. 2008.

4. **משתתפי התוכנית מתחילי י'** - תלמידות ותלמידים אשר החלו לימודיהם בתוכנית בעת תחילתה בבית הספר - בתחילת י' בשנת הלימודים תשע"ז.
5. **מתחילים** - תלמידות ותלמידים אשר החלו לימודיהם בתוכנית בעת תחילתה בבית הספר - בתחילת י' בשנת הלימודים תשע"ז וכאלה שהצטרפו אליה במהלך י' ו/או ביא'.
6. **בוגרי יכולות - סטארט ואסכולה** - תלמידים שסיימו יב' בתשע"ט במסגרת התוכנית בבתי הספר המשתתפים.
7. **זכאים לבגרות תלמידי תוכנית יכולות - סטארט ואסכולה** - תלמידים שעמדו בכל הדרישות והתנאים המוגדרים ע"י משרד החינוך כמזכים בתעודת בגרות ממשותפת תוכנית יכולות - סטארט ואסכולה שסיימו יב' בתשע"ט במסגרת התוכנית, ושדווח עליהם כזכאים לתעודת בגרות, ע"י הנהלת ביה"ס בו התלמיד למד והשתתף בתוכנית.
8. **תעודת בגרות המאפשרת קבלה ללימודים באוניברסיטה** - זכאים לתעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה עפ"י הגדרת משרד החינוך: תעודת בגרות מלאה הכוללת את הציון עובר במקצועות האנגלית ברמה של 4 יח"ל לפחות, ובמקצוע המתמטיקה ברמה של 3 יח"ל לפחות (משרד החינוך, 2014).
9. **שיעורי זכאות לבגרות - נתונים ארציים (ישראל)** - נתוני משרד החינוך.

חלק ה' הממצאים

ה.1. רקע - משתתפי התוכנית

בפרק זה מוצגים נתוני הפתיחה של משתתפי התוכנית, עת היו בסיום כיתה ט', טרם כניסתם לתוכנית יכולות-סטארט ואסכולה. כאמור, התוכנית פועלת בתיכונים בפריפריה, בקרב התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה ט', שאינם מוגדרים כמשתייכים לחינוך המיוחד.

מאפייני בתי הספר בתוכנית

13 בתי הספר התיכונים המקיפים שבוגריהם סיימו יב' במסגרת התוכנית (4 בתי"ס יכולות – סטארט ו-9 בתי ספר יכולות-אסכולה בתשע"ט, הינם בתי ספר תיכונים מקיפים בפריפריה הגאו-חברתית במגזר היהודי, הברזילאי בנגב והדרוזי, במחוזות דרום וצפון).

במגזר היהודי - 8 בתי ספר, במגזר הברזילאי בנגב - 3 בתי ספר ובמגזר הדרוזי - 2 בתי ספר.

- **מדרג הטיפוח** (שטראוס) הממוצע של 13 בתי הספר – 7.0 (שלישון נמוך).

- **קריטריון הכניסה** היחידי לתוכנית הוא קריטריון ההישגים הנמוכים.

בשנת תשע"ט סיימו את לימודיהם ביב' במסגרת תוכנית יכולות-סטארט ואסכולה 367 בוגרים, מתוך 382 תלמידים שהשתתפו (מתחילים ומצטרפים) בתוכנית ב-13 בתי ספר ב-7 יישובי פריפריה ברחבי הארץ. בתי הספר בתוכנית הינם בעלי מדרג טיפוח חברתי-כלכלי (שטראוס) של 7.0 בממוצע¹⁴.

מאפייני התלמידים בתוכנית

להלן הציונים הבית ספריים בסיום כיתה ט' טרם ההצטרפות לתוכנית, של התלמידים שהחלו ללמוד בתוכנית: **ציונים בית ספריים מתוקננים¹⁵ טרם ההצטרפות לתוכנית – סיום כיתה ט' (ר' לוח 5):**

- לתוכנית התקבלו התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה ט'.

- ממוצע מסי' ציונים שליליים לתלמיד - 7.7

- ציון ממוצע בכל מקצועות הלימוד – 47.3

- 61.2% מכלל המתחילים ומהמצטרפים לתוכנית היו בעלי 7 ציונים שליליים ויותר ב-ט' (234 מתוך 382).

לוח 4 – התלמידים בתוכנית - הישגים הלימודיים בסיום כיתה ט'¹⁶ – טרם ההצטרפות לתוכנית

תלמידים בעלי 7 ציונים שליליים ויותר	ממוצע ציונים* שליליים לתלמיד	ציון* ממוצע ב-ט', כל מקצועות הלימוד
69.5%	7.7	47.3

¹⁴ בסולם 1 עד 10, ככל שהערך גבוה יותר, כך הרקע הסוציו-אקונומי של תלמידיו נמוך יותר. הנתונים המוצגים מתייחסים לשנת תשע"ח, השנה האחרונה בה פרסם משרד החינוך את הנתונים.

¹⁵ ציונים מתוקננים- לשם השוואת ציוני תלמידים מרמות לימוד שונות וקבלת אומדן על מצבם הלימודי של תלמידי התוכנית טרם הצטרפותם- כפי שנקבע ע"י אוניברסיטת בן גוריון, 2008, כמוצג בנספח מס' 1 בפרק הנספחים.

¹⁶ התייחסות לממוצעי ציונים מתוקננים ולהגדרת ציון כשלילי. תקנון ציונים לשם השוואת ציוני תלמידים מרמות לימוד שונות, כפי שנקבע ע"י אוניברסיטת בן גוריון 2008. ולשם קבלת אומדן על מצבם הלימודי של תלמידי התוכנית טרם הצטרפותם, כמוצג בנספח מס' 1 בפרק הנספחים.

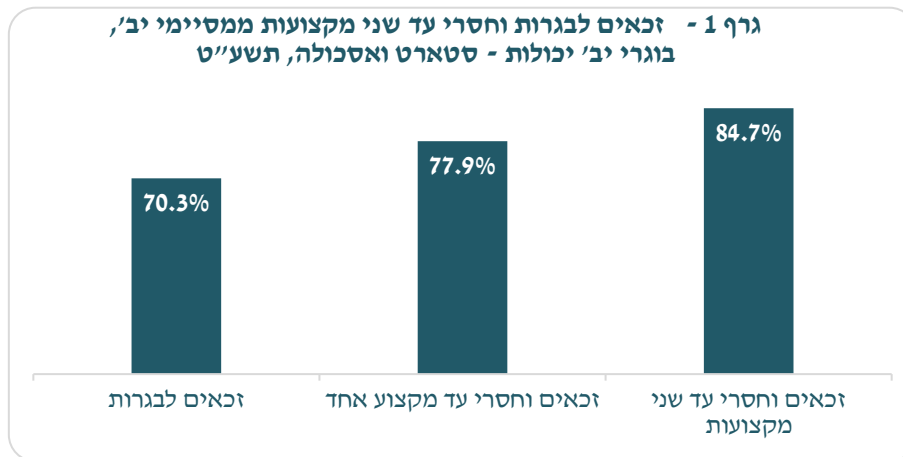
ה.2. התלמידים בוגרי יב' יכולות-סטארט ואסכולה, בסיום התוכנית בתשע"ט זכאות לתעודת בגרות

אחת ממטרותיה של תוכנית יכולות-סטארט ואסכולה, הינה הובלת התלמידים המוחלשים ובעלי ההישגים הנמוכים ביותר בכיתה ט', להצלחה לימודית מחודשת עפ"י אמות מידה אוניברסאליות - רכישת תעודת בגרות. בפרק זה תוצג מידת ההצלחה של התוכנית בהובלת תלמידיה לרכישת תעודת בגרות בסיום יב'.

הממצאים:

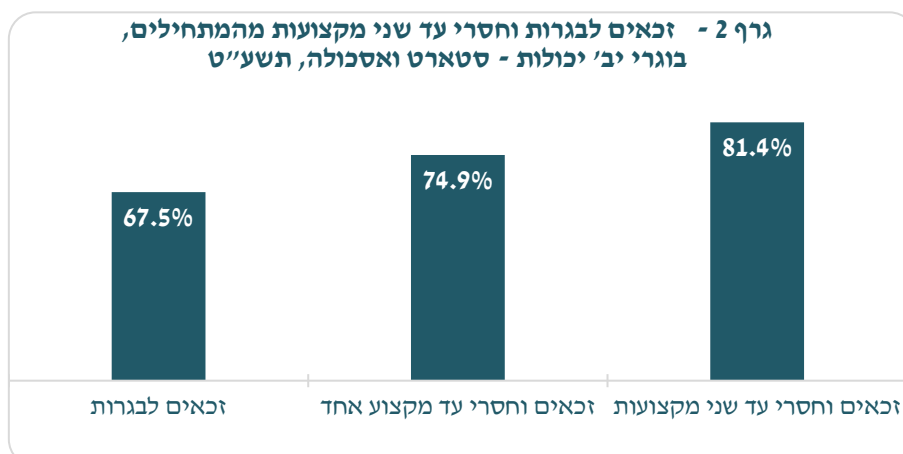
א. בוגרי התוכנית - זכאים לתעודת בגרות ממסיימי יב'

- 70.3% מבוגרי התוכנית מסיימי יב' במסגרת התוכנית בתשע"ט, רכשו תעודת בגרות (258 מ-367) (גרף 1).
- 77.9% ממסיימי יב', זכאים וחסרי מקצוע אחד לזכאות בתעודת בגרות (286 מתוך 367).
- 84.7% ממסיימי יב', זכאים וחסרי עד 2 מקצועות לזכאות בתעודת בגרות (311 מתוך 367).
- 64.1% ממסיימי יב' שהיו בעלי לפחות 7 ציונים שליליים בסיום ט', רכשו תעודת בגרות (150 מתוך 234).

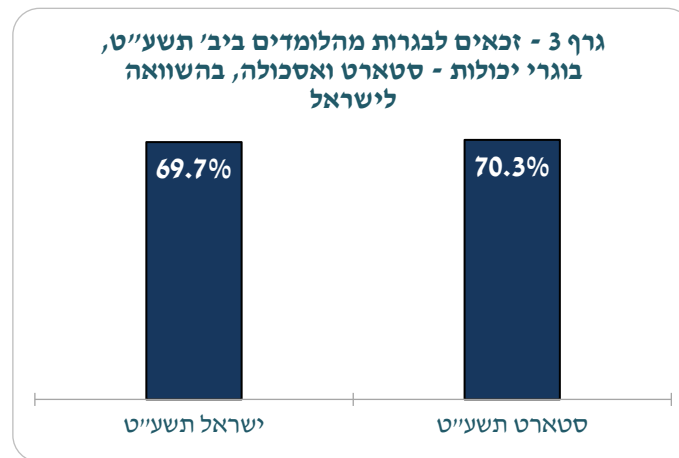

ב. בוגרי התוכנית - זכאים לתעודת בגרות מהמתחילים

- 67.5% מהמתחילים (כולל מצטרפים), רכשו תעודת בגרות (258 מתוך 382) (גרף 2)
- 74.9% מהמתחילים - זכאים וחסרי מקצוע אחד לזכאות בתעודת בגרות (286 מתוך 382).
- 81.4% מהמתחילים - זכאים וחסרי עד 2 מקצועות לזכאות בתעודת בגרות (311 מתוך 382).
- 66.4% מהמתחילים ב"י, שהיו בעלי לפחות 7 ציונים שליליים ב-ט', רכשו תעודת בגרות (147 מ-231).

- ג. **בוגרי התוכנית - זכאים לתעודת בגרות המאפשרת קבלה ללימודים באוניברסיטה**
 - 50.0% מכלל הזכאים לתעודת בגרות, בעלי תעודה המאפשרת קבלה לאוניברסיטה (129 מתוך 258).
- ד. **בוגרי התוכנית - זכאים לתעודת בגרות ממסיימי יב' סטארט ואסכולה בהשוואה לישראל**
 (גרף 3)
- ביכולות - סטארט ואסכולה תשע"ט 70.3% ממסיימי יב' זכאים לבגרות. שיעור זה דומה לשיעורו בישראל בתשע"ט (69.7%)¹⁷.
- כל זאת למרות תנאי הפתיחה של תלמידי יכולות - סטארט ואסכולה טרם הצטרפותם לתוכנית, ועל אף השתייכות בתי הספר לשלישון הטיפול הנמוך (מדרג שטראוס 7.0).**

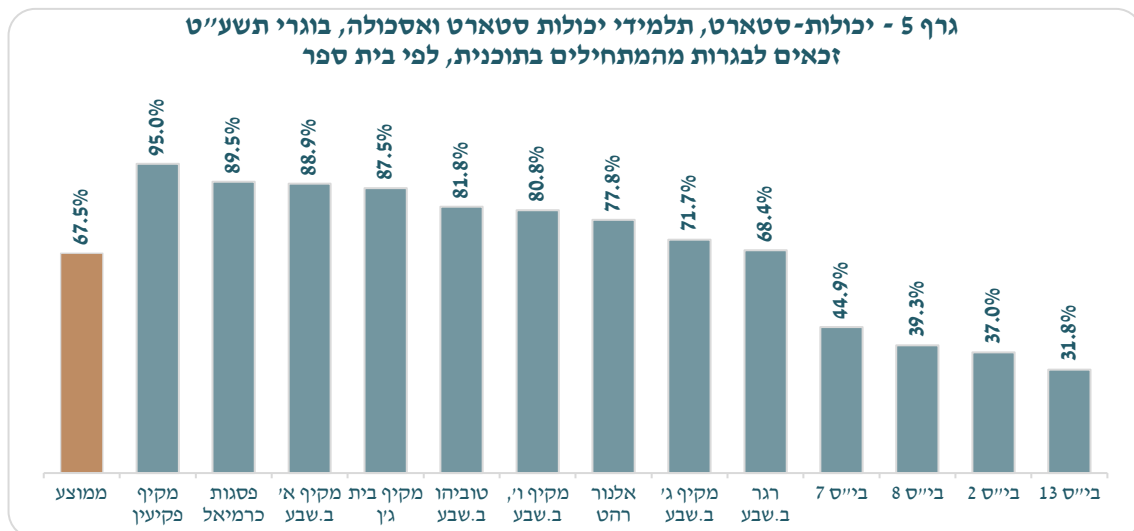
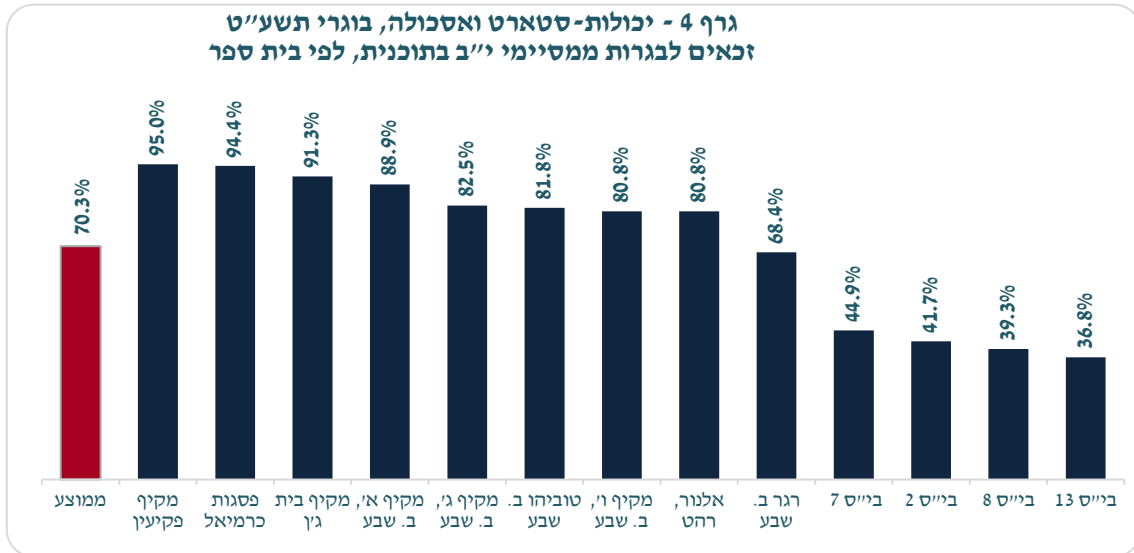
¹⁷ משרד החינוך, התמונה החינוכית תשע"ט

ה.3. תלמידי יכולות סטארט ואסכולה, זכאים לתעודת בגרות, לפי בית ספר

תלמידי יכולות סטארט ואסכולה, זכאים לבגרות – לפי בית ספר

- בממוצע 70.3% ממסיימי י"ב בתוכנית – זכאים לבגרות (גרף 4).

- בממוצע 67.5% מהמתחילים – זכאים לבגרות (גרף 5).

לוח 5 – תלמידי יכולות סטארט ואסכולה, ציונים בט' - טרם התהליך (תשע"ו), ושיעור הזכאות לתעודת בגרות בסיום התהליך בכיתה יב' (תשע"ט)

מסיימים וזכאים				מתחילים			
% זכאים ממסיימי יב'	זכאים בסיום יב'	% הזכאים מהמתחילים	מסיימי יב'	ציון ממוצע בט'	ממוצע ציונים שליליים לתלמיד בט'	מתחילים	בי"ס
80.8%	42	80.8%	52	46.3	6.2	52	בי"ס 1
41.7%	10	37.0%	24	45.4	9.6	27	בי"ס 2
81.8%	18	81.8%	22	55.3	4.9	22	בי"ס 3
82.5%	33	71.7%	40	40.1	9.0	46	בי"ס 4
68.4%	13	68.4%	19	38.9	10.1	19	בי"ס 5
88.9%	24	88.9%	27	49.7	6.9	27	בי"ס 6
44.9%	22	44.9%	49	51.7	7.9	49	בי"ס 7
39.3%	11	39.3%	28	43.4	9.3	28	בי"ס 8
80.8%	21	77.8%	26	43.2	9.5	27	בי"ס 9
91.3%	21	87.5%	23	48.0	6.0	24	בי"ס 10
95.0%	19	95.0%	20	47.4	7.9	20	בי"ס 11
94.4%	17	89.5%	18	49.4	8.0	19	בי"ס 12
36.8%	7	31.8%	19	57.2	6.8	22	בי"ס 13
70.3%	258	67.5%	367	47.3	7.7	382	סה"כ

ה. 4. תלמידי יכולות סטארט ואסכולה, התמדה, נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד

בפרק זה נתייחס להתמדה ונתוני סיום 12 שנות לימוד של משתתפי התוכנית, ולנשירה סמויה.

התמדה:

- 96.0% מכלל המתחילים והמצטרפים לתוכנית, סיימו יב' בביה"ס בו פעלה התוכנית, במסגרת התוכנית (367 מתוך 382).

לוח 6 - תלמידי יכולות סטארט ואסכולה בוגרי תשע"ט – התמדה

סיימו יב' בתוכנית	סה"כ החלו	הצטרפו בהמשך י', וביא'	תלמידים החלו בכיתה י'	N
367	382	13	369	
96.0%	100.0%	-	-	%

נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד

אחד המאפיינים הבולטים של נשירה סמויה הוא אי מילוי תפקיד התלמיד¹⁸ המוביל גם להישגים לימודיים נמוכים. אנו מניחים ששיפור במילוי תפקיד התלמיד על רכיביו יביא להישגים לימודיים כגון הצלחה במבחני הבגרות. ואמנם, מהנתונים עולה כי:

- 74.9% מהמתחילים - זכאים וחסרי מקצוע אחד לזכאות בתעודת בגרות (286 מתוך 382).

- 81.4% מהמתחילים - זכאים וחסרי עד 2 מקצועות לזכאות בתעודת בגרות (311 מתוך 382).

- ניתן לשער שהישג זה הושג גם בשל השיפור במילוי תפקיד התלמיד דבר שיתכן והוביל גם לצמצום בשיעור הנשירה הסמויה.

¹⁸ ראה אצל כהן- נבות, אלנבוגן- פרנקוביץ, ריינפלד, 2001.

ה.5. בתי הספר המשתתפים - זכאות בית ספרית לבגרות

תוכניות יכולות-סטארט ואסכולה מופעלות על ידי מורי בתי הספר המשתתפים. התוכנית דורשת מהצוות הבית ספרי הגדלת מאמץ במטרה להצליח במסגרת פעילות התוכנית, עם התלמידים שהיו בעלי ההישגים הנמוכים ביותר.

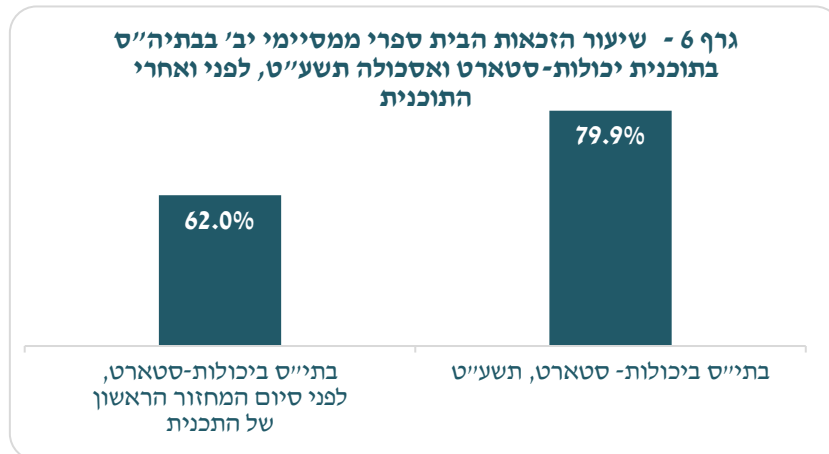
מאמץ זה יכול להוות העתקה של מאמץ מאוכלוסייה אחת בבי"ס לאוכלוסייה אחרת או שיכול להיות מאמץ נוסף שלא ע"י אוכלוסיות אחרות בביה"ס. במקרה של העתקת מאמץ מאוכלוסייה אחת לאחרת ככל הנראה לא תהיה עליה בהישגים ובשיעורי הזכאות לבגרות הבית ספריים.

במקרה של מאמץ נוסף עם הפעלת התוכנית ביעילות ושלא ע"י אוכלוסייה אחרת, ניתן לשער שהישגי בית הספר יעלו וכך גם שיעורי הזכאות הבית ספרית לבגרות.

פרק זה יבדוק האם למרות המאמץ הנוסף של בית הספר, הכרוך בהפעלת התוכנית שיעורי הזכאות הבית ספרית עלו. לשם כך, בפרק זה יוצגו הזכאויות הבית ספריות בבתי ספר בהן התקיימה תוכנית יכולות-סטארט ואסכולה, ואשר בוגריה סיימו יב' בתשע"ט.

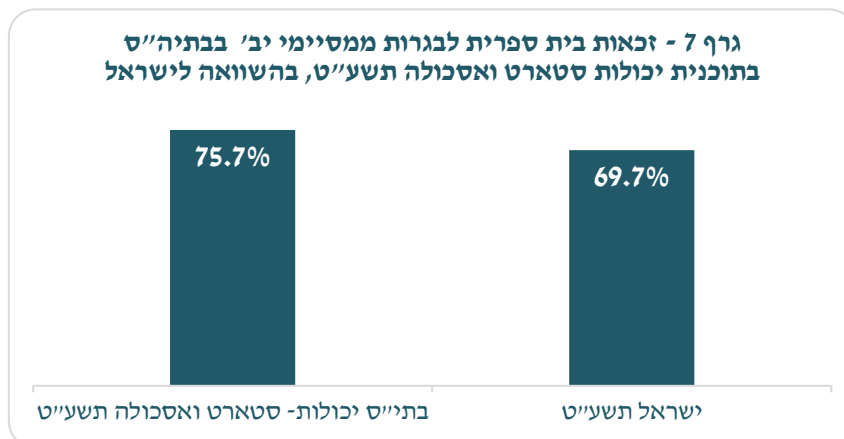
בהתבסס על הנתונים נמצא כי :

בבתי ספר בהן הופעלה תוכנית יכולות-סטארט ואסכולה, ואשר בוגריה סיימו יב' בתשע"ט, 79.9% ממסיימי יב' בבתי הספר, הינם זכאים לבגרות. שיעור זה עלה ב - 17.9% ביחס לשיעור הזכאים לבגרות בהם, טרם התוכנית¹⁹, מ - 62.0%. ניתן לשער כי העלייה בשיעור הזכאות לבגרות הבית ספרית הושגה ככל הנראה בעקבות הגדלת מאמץ של בתי הספר ולא ע"י אוכלוסייה אחרת (גרף 6).

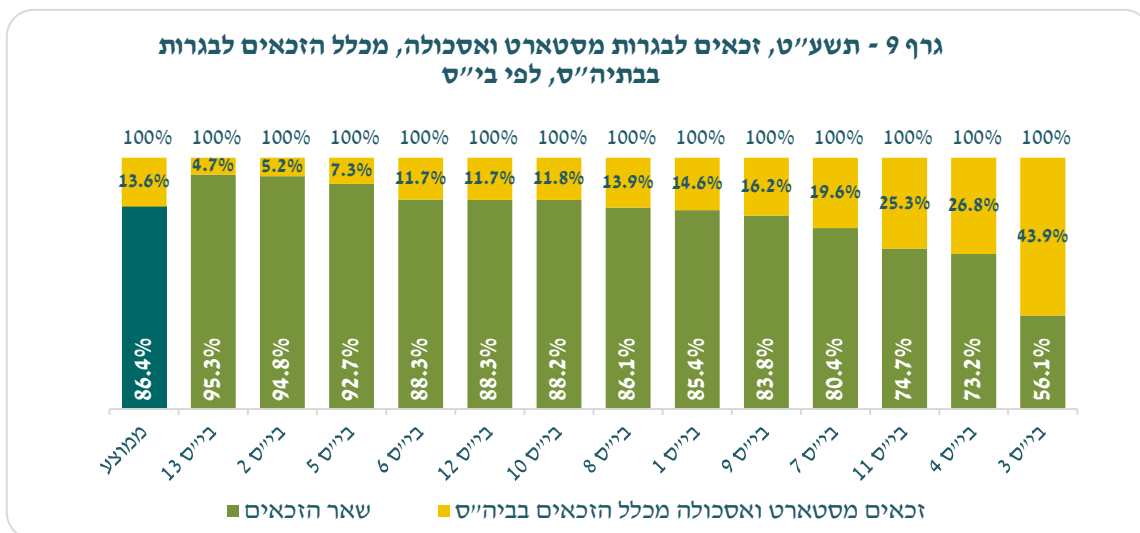
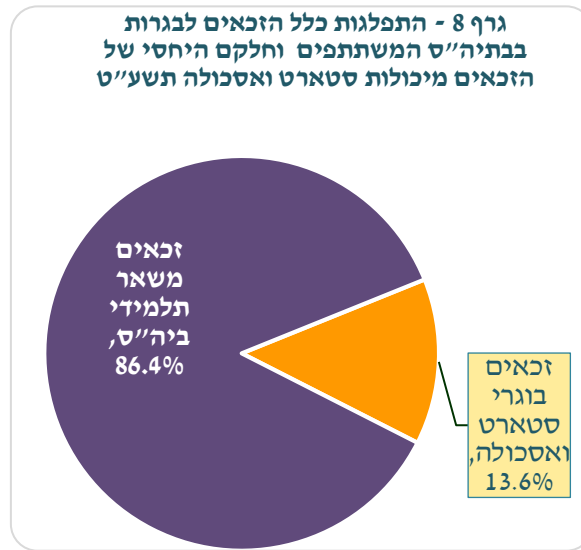
שיעור הזכאות הבית ספרי ב- 13 בתי"ס בתוכנית בתשע"ט (75.7%), גבוה ב- 6.0% משיעור הזכאים בישראל בתשע"ט (69.7%)²⁰ (גרף 7)

בתי הספר בהם סיימו בוגרי יכולות-אסכולה כיתה יב' בתשע"ט, הינם בתי ספר מהפריפריה, המדורגים בשלישון התחתון והנמוך במדרג הטיפוח החברתי כלכלי (מדרג שטראוס 7.0).

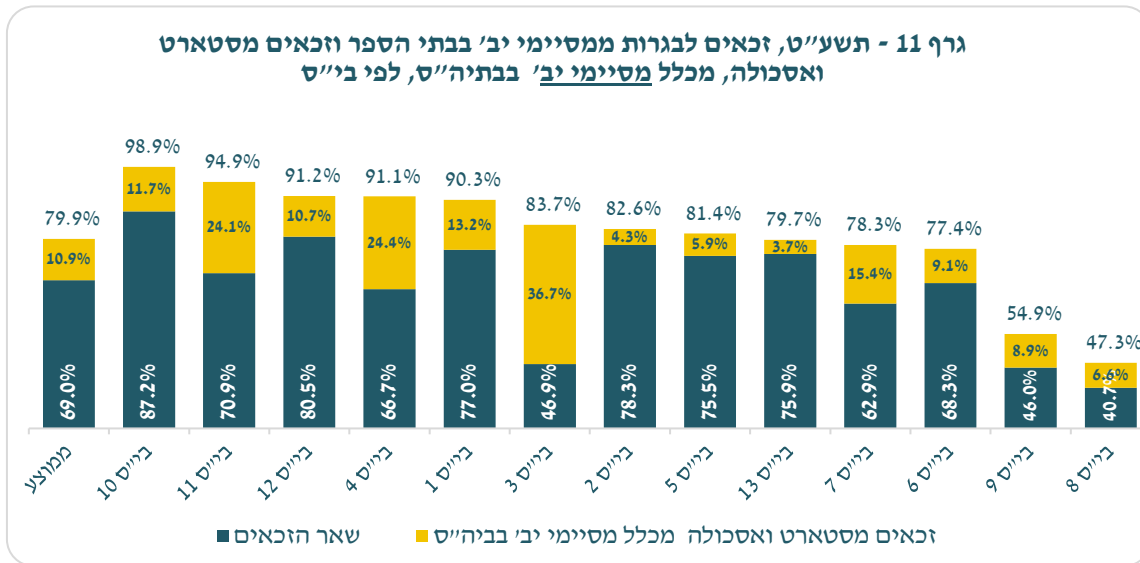
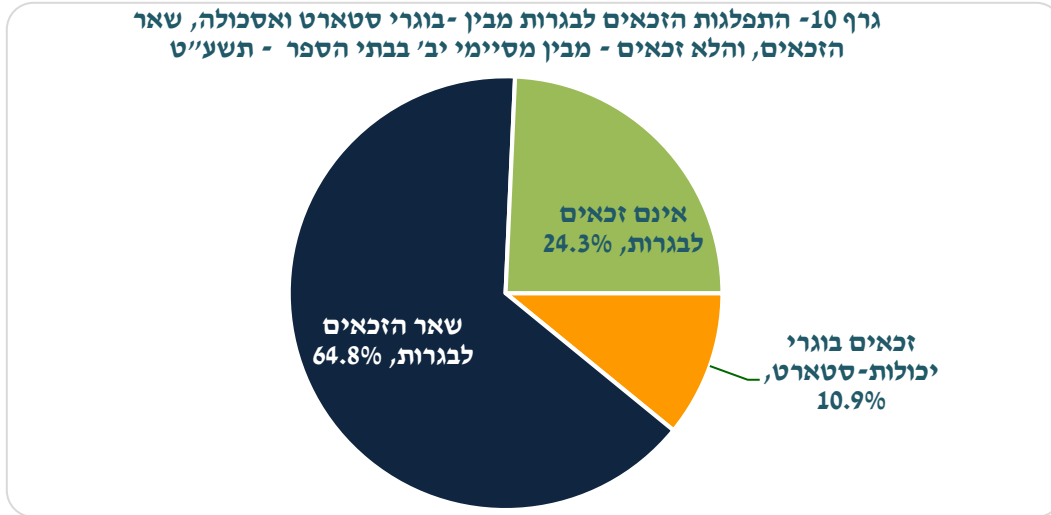

¹⁹ בשנתון הקודם לשנתון סיום המחזור הראשון של מסיימי יב' בתוכנית.
²⁰ משרד החינוך, התמונה החינוכית, תשע"ט.

- ב- 13 בתי הספר בתוכנית בתשע"ט, 13.6% מכלל הזכאים לבגרות בבתי"ס, הינם בוגרי התוכנית (גרף 8, גרף 9).

- ב- 13 בתי הספר, 10.9% מכלל מסיימי יב' הזכאים לבגרות בבתי"ס, הינם בוגרי התוכנית (גרף 10, 11).

נראה שהממצאים שמתייחסים לשיפור באחוז הזכאות הבית ספרית של בתי הספר בהם השתתפו בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה תשע"ט, מצביעים על כך כי שיפור בזכאות זה (שיפור של 13.7% ביחס לשיעור הזכאות הבית ספרי במחזור שקדם למחזור הראשון שסיים את תוכנית יכולות-סטארט ואסכולה בבית הספר, מ- 62.0% ל-75.7% בתשע"ט) נובע מהמאמץ הנוסף הכרוך בהפעלת התוכנית.

6. חלקם היחסי של הזכאים מיכולות סטארט ואסכולה, מכלל הזכאים לבגרות בישובים

בתשע"ט, בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה סיימו יב' ב-13 בתי ספר ב-7 ישובי פריפריה, ו-258 בוגרים מהם היו זכאים לבגרות.

258 זכאים לבגרות בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה אלה, מהווים 7.0% מכלל 3,695 הזכאים לבגרות ב-7 הישובים המשתתפים.

להלן הפירוט:

פקיעין :

24.4% מכלל הזכאים לבגרות בפקיעין (19 מ-78), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בפקיעין.
- בפקיעין בית ספר תיכון אחד בלבד בו יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

בית ג'אן :

11.9% מכלל הזכאים לבגרות בבית ג'אן (21 מ-176), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בבית ג'אן.
- בבית ג'אן בית ספר תיכון אחד בלבד בו יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

באר שבע :

7.7% מכלל הזכאים לבגרות בעיר (140 מ-1,818), הינם בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה, מ-6 בתי"ס תיכוניים בבאר שבע.
- בבאר שבע 22 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

כרמיאל :

6.8% מכלל הזכאים לבגרות בעיר, (24 מ-354), הינם זכאים בוגרי יכולות-אסכולה מ-2 בתי"ס תיכוניים בכרמיאל.
- בכרמיאל 9 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

חורה :

6.6% מכלל הזכאים לבגרות בחורה (22 מ-332), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בחורה.
- בחורה 5 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

כסיפה :

4.2% מכלל הזכאים לבגרות בכסיפה (11 מ-264), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבי"ס אחד בכסיפה.
- בכסיפה 3 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

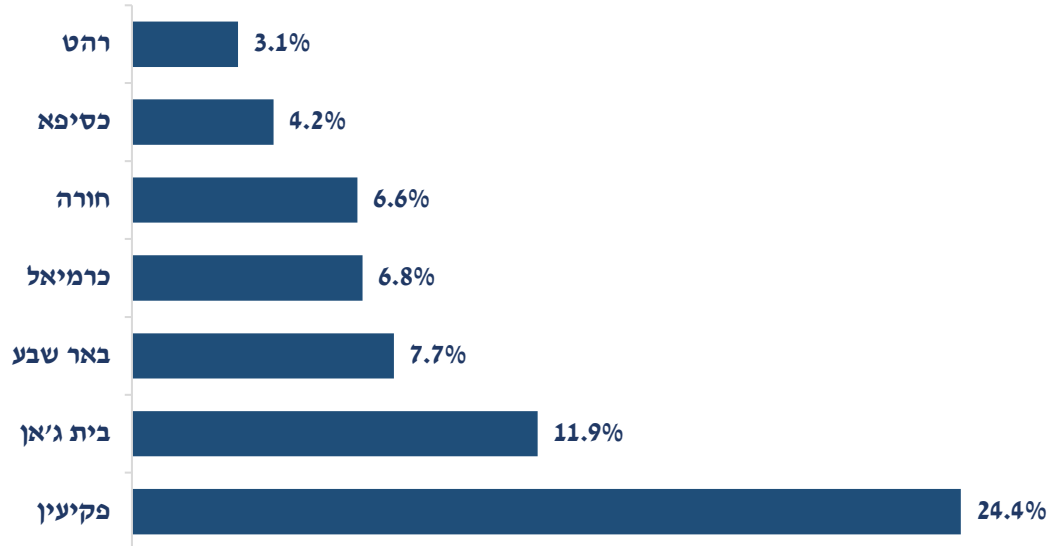
רהט :

3.1% מכלל הזכאים לבגרות ברהט (21 מ-673), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט ואסכולה מבי"ס תיכוני אחד ברהט.
- ברהט 8 בתי ספר תיכוניים בהם יי-יב' בחינוך הרגיל, במעמד רשמי מוכר ומוכר שאינו רשמי.

לוח 7- חלקם היחסי של הזכאים לבגרות מיכולות-סטארט ואסכולה, מכלל הזכאים בישובים המשתתפים תשע"ט

הזכאים לבגרות מיכולות-אסכולה מכלל הזכאים בישוב	זכאים לבגרות מבוגרי יכולות אסכולה, תשע"ט	זכאים לבגרות בישוב	בתי"ס בהם בוגרי יכולות-אסכולה סיימו יב' בתשע"ט	ישוב
7.7%	140	1,818	6	באר שבע
6.8%	24	354	2	כרמיאל
11.9%	21	176	1	בית ג'אן
24.4%	19	78	1	פקיעין
6.6%	22	332	1	חורה
4.2%	11	264	1	כסיפה
3.1%	21	673	1	רהט
6.6%	258	3,939	13	סה"כ

גרף 12 - שיעור הזכאים לבגרות מתלמידי יכולות-סטארט ואסכולה
מכלל הזכאים בישוב - תשע"ט

חלק ו' עמדות, תפיסות והתנהגות

1. מבוא

דו"חות שהופקו אודות התכנית בשנים האחרונות הראו שהתרחשו שינויים בעמדותיהם, תפיסותיהם והתנהגותם של משתתפי התכנית טרם הצטרפות לתכנית בהשוואה למאפיינים אלו בקרבם לאחר התכנית²¹. פרק זה מבקש לבחון את השינוי בעקבות ההשתתפות בתכנית על תפיסות המשתתפים ועל התפקוד הלימודי שלהם, מתוך הנחת יסוד של תיאורית התכנית לפיה שיפור מיומנויות התלמידים ותפקוד התלמידים שיובילו להצלחות ביעדים לימודיים מאתגרים עפ"י אמות מידה אוניברסאליות (מבחני בגרות) והשתייכות למסלול עיוני, ישפיעו וישפרו אמונות התלמידים במסוגלותם, על תודעתם לגבי יכולותיהם ועל שאיפותיהם להמשך באקדמיה.

בפרק זה נבחן באם חל שינוי, ואם חל שינוי- נבחן את מידת השינוי בתפיסותיהם, בעמדותיהם ובהתנהגותם של משתתפי התכנית בסיום התכנית, בהשוואה למאפיינים אלו טרם התכנית.

במטרה לבחון את השינוי שיצרה תכנית יכולות- סטארט על תפיסות ועמדות המשתתפים בה, וכחלק שוטף ממיפוי עמדות של בוגרי התכנית, מילאו בוגרי תשע"ט מתוכנית יכולות סטארט ואסכולה, שאלוני עמדות מיד לאחר שסיימו לימודיהם בכיתה יב'. הבוגרים מילאו שני שאלונים בה בעת החד לאחר השני - אחד המתייחס לעמדותיהם טרם הצטרפותם לתכנית (סוף ט') - שאלון רטרוספקטיבי, והשני המתייחס לעמדות אלו בסיום התכנית (סיום יב').

177 מתוך 211 בוגרי תכנית יכולות אסכולה, מ-6 בתי הספר (מתוך 13 בתי הספר המשתתפים בהם הסתיים מחזור יב' בתשע"ט) מתוכם 5 בתי"ס שהשתתפו בתכנית סטארט אסכולה, ובית ספר אחד שלמד בתכנית יכולות סטארט, השתתפו במחקר.

בשאלונים²² אלו נמדדו:

1. תחושת מסוגלות עצמית (דיווח עצמי של הבוגרים)- המידה בה התלמיד מאמין ביכולותיו לבצע משימה.
 2. שאיפות להשכלה גבוהה (דיווח עצמי של הבוגרים)- המידה בה התלמיד מציב לעצמו מטרות הקשורות ללימודי המשך לאחר סיום התיכון.
 3. מיקוד שליטה פנימי (דיווח עצמי של הבוגרים)- המידה בה התלמיד מאמין כי הוא שולט בהחלטותיו, בפועל ובחיי.
 4. מיקוד שיטה חיצוני (דיווח עצמי של הבוגרים)- המידה בה התלמיד מאמין כי חייו והחלטותיו נשלטים בידי סביבתו, בידי כוח עליון או בידי אנשים אחרים.
 5. תפקוד לימודי (דיווח עצמי של הבוגרים)- המידה בה התלמיד מאמין כי הוא ממלא את מטרותיו במסגרת היותו תלמיד בבית ספר.
 6. תחושת שייכות (דיווח עצמי של הבוגרים)- המידה בה התלמיד מרגיש חלק מסביבתו- כיתתו, בית ספרו, משפחתו ועוד.
 7. שיפור בהתנהגות התלמידים - במטרה לבחון שינויים בדפוסי התנהגות התלמידים, וכחלק הכרחי ושוטף ממיפוי עמדות בתכנית, מיד לאחר סיום כיתה יב' מילאו רכזי 9 בתי"ס, שאלונים המתייחסים להתנהגות התלמידים ולמילוי תפקיד התלמיד. הרכזים מילאו שני שאלונים עבור כל תלמיד - שאלון אחד המתייחס למאפיינים אלו טרם התכנית (התייחסות רטרוספקטיבית), ושאלון שני המתייחס לאותם מאפיינים בהווה, בעת סיום התכנית. הרכזים ענו על שאלוני התנהגות עבור 229 מתוך 234 (97.8%) בוגרי תכנית יכולות סטארט ואסכולה תשע"ט שהשתתפו במחקר. בהערכה זו כאמור, נמדדה התנהגות התלמידים (דיווח הרכזים).
- הן שאלוני התלמידים והן שאלוני הרכזים קודדו באופן שאפשר התאמה בין ארבעת השאלונים הרלוונטיים לאותו התלמיד (שניים שמולאו על ידי התלמיד- המתייחסים לתפיסות התלמיד לפני ואחרי התהליך, ושניים שמולאו על ידי הרכז- המתייחסים להתנהגות התלמיד לפני ואחרי התהליך), אולם לא הושארו כל סממנים מזהים המאפשרים לדעת את שם התלמיד. זאת, כדי לשמור חסיון.

²¹ ר' לדוגמה עמותת יכולות, דו"ח תוצאות מסכם, תכנית סטארט, תשע"ט, תשע"א, תשע"ג ועוד

²² ר' פירוט השאלונים בנספח

8. תפיסת התלמידים לגבי התרומה של השתתפות בתוכנית "סטארט" להצלחתם. תפיסה זו נבדקה באמצעות בדיקת מידת ההסכמה של התלמידים לאמירה "ההשתתפות בתוכנית סטארט תרמה להצלחה שלי בחיים".

2. עיקר התוצאות

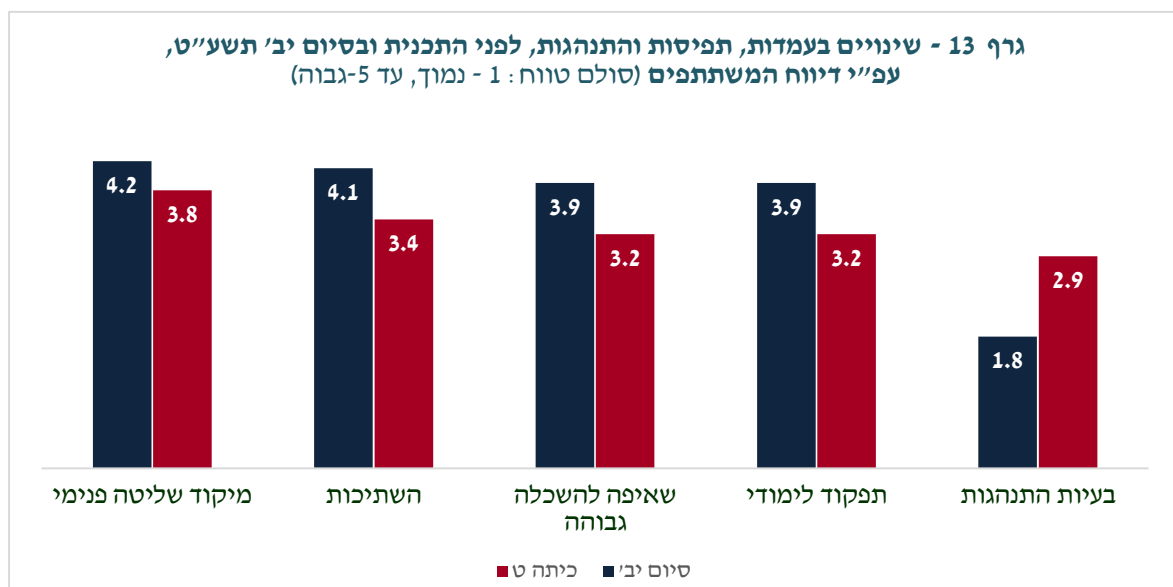
דיווח בוגרי התכנית:

במפוי דיווחי בוגרי התכנית בסיום יב' נמצא כי חלה עלייה מובהקת (ראו גרף 15) בסולם טווח של 1-נמוך ו-5-גבוה בחמשת ממדי התפיסות והעמדות: תחושת המסוגלות העצמית, מיקוד השליטה הפנימי, תפיסת התפקוד הלימודי, תחושת השייכות ובשאיפות להשכלה גבוהה, בהשוואה ציוני תחושות ותפיסות אלו טרם הצטרפותם לתכנית, ולהלן הפירוט:

- א. חלה עלייה מובהקת **בתחושת המסוגלות העצמית** של בוגרי התכנית, מציון ממוצע של 3.6 ל- 4.3. כלומר, חל שינוי חיובי בין מידת האמונה של הבוגרים בעצמם וביכולותיהם לפני התכנית, לבין מידת האמונה של הבוגרים בעצמם וביכולותיהם בסוף יב'.
- ב. חלה עלייה מובהקת **במיקוד השליטה הפנימי** של בוגרי התכנית, מציון ממוצע של 3.8 ל- 4.2. כלומר, חל שינוי לחיוב במידה בה הבוגרים מאמינים כי הם שולטים בהחלטותיהם, בפועלם ובחיייהם.
- ג. חלה עלייה מובהקת **בהערכתם את תפקודם הלימודי** של בוגרי התכנית, מציון ממוצע של 3.2 ל- 3.9. כלומר, חל שינוי חיובי במידה בה הבוגרים מאמינים כי הם ממלאים את מטלותיהם במסגרת היותם תלמידים בבית ספר.
- ד. חלה עלייה מובהקת **בתחושת השייכות** של בוגרי התכנית, מציון ממוצע של 3.4 ל- 4.1. כלומר, חל שינוי חיובי במידה בה הבוגרים מרגישים חלק מסביבתם.
- ה. חלה עלייה מובהקת **בשאיפות להשכלה גבוהה** של בוגרי התכנית, מציון ממוצע של 3.2 ל- 3.9. כלומר, חל שינוי חיובי במידה בה הבוגרים מציבים לעצמם מטרות הקשורות ללימודי המשך לאחר סיום התיכון, ומכוונים עצמם להמשך לימודים גבוהים.
- ו. 90.8% מבוגרי התוכנית הסכימו במידה רבה או רבה מאוד כי ההשתתפות בתוכנית תרמה להצלחתם בחיים.

דיווח רכזי התכנית:

במפוי דיווחי רכזי התכנית נמצא כי בקרב הבוגרים חלה ירידה מובהקת²³ **בבעיות ההתנהגות**, בהשוואה למאפיין זה טרם הצטרפותם לתכנית, מציון ממוצע של 2.9 ל- 1.8. כלומר, חל שינוי חיובי בין התנהגות הבוגרים טרם התנהגותם בסוף התכנית.

²³ בעיות ההתנהגות נמדדו בסולם של 5 דרגות בו 1 מסמל את הדירוג הנמוך ביותר, ו- 5 את הדירוג הגבוה ביותר. הדיווח בחלק המתייחס לבעיות התנהגות טרם התכנית הינו רטרוספקטיבי.

בהתאם לתיאורית התכנית כפי שהוצגה, תוצאות ונתוני מיפוי העמדות והתפיסות לעיל מראה כי בפועל אכן חל שיפור מובהק בחמשת ההיבטים שנמדדו: תפיסת מסוגלות, שאיפות להשכלה גבוהה, מיקוד שליטה פנימי, תחושת השתייכות ותפקוד לימודי. דיווחי הרכזים מחזקים את המגמה שהסתמנה מדיווחי הבוגרים ומעידים כי בנוסף חלה גם ירידה מובהקת בבעיות ההתנהגות של בוגרי התכנית.

3. שיטה

נבדקים

במחקר השתתפו תלמידים שהביעו את הסכמתם להשתתף במחקר, ואשר מילאו את השאלונים בצורה מלאה. המשתתפים: תחושת הערכה עצמית של התפקוד הלימודי, השתייכות, מסוגלות עצמית, שאיפות להשכלה אקדמית ומיקוד שליטה פנימי, נמדדו בקרב 177 תלמידים בוגרי התכנית (מתוך 211, מהווים 83.9% מהבוגרים) אשר סיימו י"ב בתשע"ט בבתי הספר שהשתתפו במחקר. המשתתפה בעיות ההתנהגות נמדד בקרב 171 תלמידים מתוך 211 (מהווים 96.6% ממשתפי המחקר). משתנה זה נמדד על ידי דיווח של רכזי התכנית בבתי הספר בהם נערך המחקר, ותפקדו כמחנכי התלמידים בבתי הספר במהלך שנות פעולתה של התכנית (שנים תשע"ז – תשע"ט).

הערכת המדגם

במטרה לבחון את השפעת התכנית על המדדים הרשומים מעלה, התבקשו משתתפי הערכה, הן התלמידים והן הרכזים, להתייחס במילוי השאלונים לשתי נקודות זמן: לפני התכנית ולאחר סיום התכנית כאשר הם היו בסיום כיתה יב'.

כלי המדידה

כלי המדידה בהערכה היו שאלוני הערכה ושאלוני דיווח כמותיים. השאלונים בהם נעשה שימוש לצורך ההערכה נמצאו כמהימנים ותקפים על ידי מחקרים קודמים, כפי שנפרט בשורות הבאות. ההערכה בוצעה על ידי שני סוגי שאלונים: שאלוני דיווח עצמי שמולאו על ידי התלמידים, ושאלונים שמולאו על ידי רכזי התכנית.

להלן פירוט הכלים בהם נעשה שימוש לצורך מחקר זה:

1. שאלון מסוגלות עצמית - שאלון הכולל 9 היגדים שנלקח משאלון של ברנשטיין, ע. (1999). השאלון המקורי כולל 20 היגדים ובודק הבדלים אינדיבידואליים באמונה וביכולת לבצע מטלות. על הנבדק להעריך כל אחד מן ההיגדים בשאלון באמצעות סולם בן 5 דרגות, הנע בין ציון 1 ("בכלל לא") ועד ציון 5 ("במידה רבה מאוד"). מדד המסוגלות העצמית הינו ממוצע של הציונים בשאלון, כך שכלל שהממוצע גבוה יותר כך המסוגלות העצמית הנתפסת גבוהה יותר. מהימנות השאלון בהערכה זו הינה $\alpha = .95$ (התייחסות לפני התכנית) ו- $\alpha = .86$ (התייחסות לאחר התכנית). השאלון תורגם לערבית לצורך מחקר זה.
2. שאלון שאיפות להשכלה גבוהה (קפלן, 1993, קפלן ואלסייד 2006) - שאלון הכולל 5 היגדים הבוחן את קיומן של מטרות עתיד, תכניות ושאיות ביחס ללימודים וביחס למקצועות למידה עתידיים. השאלון המקורי כלל 13 היגדים, תוקף במחקרים קודמים ונמצא כבעל מהימנות של $\alpha = .77$ (קפלן, 1993, דו"ח פנימי למשרד החינוך). על הנבדק להעריך כל אחד מן ההיגדים בשאלון באמצעות סולם בן 5 דרגות, הנע בין ציון 1 ("בכלל לא") ועד ציון 5 ("במידה רבה מאוד"). מדד שאיפות להשכלה גבוהה הינו ממוצע של הציונים בשאלון, כך שציון גבוה יותר מעיד על אוריינטציה רבה יותר כלפי לימודים גבוהים בעתיד. מהימנות השאלון בהערכה זו הינה $\alpha = .91$ (התייחסות לפני התכנית), ו- $\alpha = .78$ (התייחסות לאחר התכנית). השאלון תורגם לערבית לצורך מחקר זה.
3. שאלון מיקוד שליטה (Weiner, 1986) (ראה נספח) - שאלון הכולל 5 היגדים המודד את השפעתם של גורמים שונים על הגשמת תכניותיהם של הנבדקים בנוגע למקצוע ותעסוקה עתידיים. השאלון המקורי כולל 8 היגדים. השאלון מורכב משתי תתי סקאלות: מיקוד שליטה פנימי (היגדים 1,2,5) ומיקוד שליטה חיצוני (היגדים 3,4). על הנבדק להעריך כל אחד מן ההיגדים בשאלון באמצעות סולם בן 5 דרגות, הנע בין ציון 1 ("בכלל לא") ועד ציון 5 ("הרבה מאוד"). מהימנות השאלון בהערכת מיקוד שליטה הינה $\alpha = .71$ (התייחסות לפני התכנית), ו- $\alpha = .54$ (התייחסות לאחר התכנית). השאלון תורגם לעברית ולערבית לצורך מחקר זה.
4. שאלון תפקוד לימודי - שאלון הכולל 12 היגדים שנלקח מתוך שאלון של פרויקט "דרך האתגר". על הנבדק להעריך כל אחד מן ההיגדים בשאלון באמצעות סולם בן 5 דרגות, הנע בין ציון 1 ("בכלל לא") ועד ציון 5 ("במידה רבה מאוד"). היגד 7 הינו היגד הפוך. מדד התפקוד הלימודי הינו הממוצע של הציונים בשאלון, כך שכלל שהציון גבוה יותר, כך התפקוד הלימודי הנתפס גבוה יותר. מהימנות השאלון בהערכה זו הינה $\alpha = .91$ (התייחסות לפני התכנית) ו- $\alpha = .85$ (התייחסות לאחר התכנית). השאלון תורגם לערבית לצורך מחקר זה.
5. שאלון תחושת שייכות - שאלון הכולל 7 היגדים שנלקח מתוך שאלון האקלים החינוכי של המיצ"ב. על הנבדק להעריך כל אחד מן ההיגדים בשאלון באמצעות סולם בן 5 דרגות, הנע בין ציון 1 ("בכלל לא") ועד ציון 5 ("במידה מאוד"). היגד 5 הינו היגד הפוך. מדד תחושת השייכות הינו הממוצע של הציונים בשאלון, כך שכלל שהציון גבוה יותר, כך תחושת השייכות הנתפסת גבוהה יותר. מהימנות השאלון בהערכה זו הינה $\alpha = .86$ (התייחסות לפני התכנית) ו- $\alpha = .74$ (התייחסות לאחר התכנית). השאלון תורגם לערבית לצורך מחקר זה.
6. שאלון דיווח בעיות התנהגות לרכזי / מורי התכנית - שאלון הכולל 10 היגדים, המתבסס על סקר למורים של ארגון TIMSS הבינלאומי. מטרתו להעריך את בעיות ההתנהגות של התלמידים. השאלון המקורי כולל 18 היגדים המתארים התנהגויות פיזיות ומילוליות, לצורך הערכה זו הוסרו 10 היגדים מהשאלון ונוספו 2 היגדים המתייחסים להיבט החברתי של התלמיד בבית הספר. המורה העריך את שכיחות ההתנהגויות אצל עבור כל תלמיד בתכנית על סולם בן 5 דרגות הנע בין ציון 1 ("אף פעם") ועד ציון 5 ("תמיד"). מדד ההתנהגות הינו הממוצע של הציונים בשאלון, כך שכלל שהציון גבוה יותר, כך התנהגות התלמיד המתוארת על ידי המורה שלו הינה בעייתית יותר. מהימנות השאלון כפי שנמצאה במחקרים קודמים הינה $\alpha = .86$ -.88 (מהימנות מבחן חוזר) ו- $\alpha = .88$ -.89 (עקיבות פנימית). מהימנות השאלון בהערכה זו הינה $\alpha = .85$ (התייחסות לפני התכנית) ו- $\alpha = .81$ (התייחסות בסוף התכנית). השאלון תורגם לעברית ולערבית לצורך מחקר זה.

מגבלות ההערכה

ההערכה התבצעה באופן רטרוספקטיבי, כלומר התלמידים והרכזים השיבו על שאלוני המחקר בסיום שנת הלימודים תשע"ט. בהערכה זו לא נבדקה קבוצת ביקורת ועל כן נעדרת ממנו היכולת לבצע הסקה סיבתית באשר להשפעה ישירה של התכנית על הנבדקים. השימוש בקבוצת ביקורת הינו חשוב על מנת לבדוק את יעילות התכנית, הן בהשוואה לתוכניות אחרות, והן על מנת להוכיח כי בקרב התלמידים שהשתתפו בתכנית יכולות – סטארט אסכולה חל שינוי בהשוואה לתלמידים שלא השתתפו בתכנית.

4. תוצאות

תיאור המדגם - הלוחות הבאים מציגים את התפלגות משתתפי הערכה על פי משתנים שונים:

לוח 8 – התפלגות מין המשתתפים

מין	כלל המדגם	
	שכיחות	%
בנים	105	59.3%
בנות	72	40.7%
סה"כ	177	100%

לוח 9 – השתתפות במכינה לתכונות

האם השתתף?	שכיחות	%
לא	119	67.2%
כן	58	32.8%
סה"כ	177	100%

תוצאות שאלוני העמדות

1. הערכת התלמידים את תפקודם הלימודי בתוכנית יכולות – סטארט אסכולה

לצורך השוואת הערכת התלמידים את תפקודם הלימודי לפני התוכנית לזו שלאחר התוכנית בוצע מבחן T למדגמים תלויים בו נמצא כי חלה עליה מובהקת בהערכת התלמידים את תפקודם הלימודי מ - 3.2 ל - 3.9.

לוח 10 - מבחני T - השוואת הערכת התפקוד הלימודי של התלמידים לפני התוכנית ובסיומה

ערכי T	ממוצע (וסטיית תקן)		טווח פוטנציאלי	N מס' נבדקים	שם השאלון/ תת השאלון
	אחרי התוכנית	לפני התוכנית			
-9.53***	3.9 (0.7)	3.2 (0.9)	5-1	173	תפקוד לימודי

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001 -N.S קשר לא מובהק

2. הערכת תחושת מסוגלות של התלמידים לפני ואחרי התוכנית

לצורך השוואת תחושת המסוגלות של התלמידים לפני התוכנית לזו שלאחר התוכנית בוצע מבחן T למדגמים תלויים בו נמצא כי חלה עליה מובהקת בתחושת המסוגלות של הנבדקים מ- 3.6 ל- 4.3.

לוח 11 - מבחני T - השוואת תחושת המסוגלות של התלמידים לפני התוכנית ובסיומה

ערכי T	ממוצע (וסטיית תקן)		טווח פוטנציאלי	N מס' נבדקים	שם השאלון/ תת השאלון
	אחרי התוכנית	לפני התוכנית			
-8.5***	4.3 (0.6)	3.6 (1.0)	1 - 5	173	מסוגלות עצמית

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001 -N.S קשר לא מובהק

3. הערכת תפיסת מיקוד השליטה הפנימי של התלמידים ביחס לתעסוקה עתידית לפני ואחרי התוכנית

לצורך השוואת רמת מיקוד השליטה של התלמידים לפני התוכנית לזו שלאחר התוכנית בוצע מבחן T למדגמים תלויים בו נמצא כי חלה עליה מובהקת ברמת מיקוד השליטה הפנימי של הנבדקים מ- 3.8 ל- 4.3.

לוח 12 - מבחני T- השוואת תפיסת מיקוד השליטה של התלמידים לפני התוכנית ובסיומה

ערכי T	ממוצע (וסטיית תקן)		טווח פוטנציאלי	N מס' נבדקים	שם השאלון/ תת השאלון
	אחרי התוכנית	לפני התוכנית			
-4.8***	4.3 (0.8)	3.8 (1.0)	1 - 5	172	מיקוד שליטה פנימי

* p<.05 **p<.01 ***p<.001 -N.S קשר לא מובהק

4. הערכת תחושת שייכות של התלמידים לפני ואחרי התוכנית

לצורך השוואת תחושת השייכות של התלמידים לפני התוכנית לזו שלאחר התוכנית בוצע מבחן T למדגמים תלויים בו נמצא כי חלה עליה מובהקת בתחושת השייכות של הנבדקים מ- 3.4 ל- 4.1.

לוח 13 - מבחני T- השוואת תחושת השייכות של התלמידים לפני התוכנית ובסיומה

ערכי T	ממוצע (וסטיית תקן)		טווח פוטנציאלי	N מס' נבדקים	שם השאלון/ תת השאלון
	אחרי התוכנית	לפני התוכנית			
-8.5***	4.1 (0.7)	3.4 (1.1)	1 - 5	172	תחושת שייכות

* p<.05 **p<.01 ***p<.001 -N.S קשר לא מובהק

5. הערכת תפיסת העתיד האקדמי של התלמידים לפני ואחרי התוכנית

לצורך השוואת תפיסת הנכונות לעתיד אקדמי של התלמידים לפני ואחרי התוכנית בוצע מבחן T למדגמים תלויים בו נמצא כי לאחר התוכנית, חלה עלייה מובהקת בתפיסת השאיפה של התלמידים לעתיד אקדמי בהשוואה לתפיסתם לפני התוכנית (עליה מ- 3.2 ל- 3.9). משמע, לאחר התוכנית קיימת אוריינטציה רבה יותר כלפי לימודים אקדמיים לעומת המצב לפני התוכנית.

לוח 14 - מבחני T- השוואת שאלון תפיסת העתיד ולימודים אקדמאיים של התלמידים לפני התוכנית ובסיומה

ערכי T	ממוצע (וסטיית תקן)		טווח פוטנציאלי	N מס' נבדקים	שם השאלון/ תת השאלון
	אחרי התוכנית	לפני התוכנית			
-8.6***	3.9 (0.9)	3.2 (1.1)	1 - 5	172	תפיסת העתיד האקדמי

* p<.05 **p<.01 ***p<.001 -N.S קשר לא מובהק

6. הערכת רכזי / מורי התוכנית את התנהגות התלמידים לפני ואחרי התוכנית

לצורך השוואת הערכותיהם של רכזי / מורי התוכנית באשר להתנהגותם של התלמידים לפני ואחרי התוכנית בוצע מבחן T למדגמים תלויים בו נמצא כי בהשוואה למצב לפני התוכנית, חלה ירידה מובהקת בבעיות ההתנהגות של התלמידים לאחר התוכנית מציון 2.9 לציון 1.8.

לוח 15 - מבחני T - השוואת שאלון הערכת רכזי / מורי התוכנית את השינויים בתחום ההתנהגותי והרגשי של התלמידים לפני התוכנית ובסיומה

ערכי T	ממוצע (וסטיית תקן)		טווח פוטנציאלי	N מס' נבדקים	שם השאלון/ תת השאלון
	אחרי כיתה יב'	לפני התוכנית			
11.5***	1.8 (0.7)	2.9 (1.0)	1 - 5	148	הערכת רכזי התוכנית את התנהגות התלמידים

* p<.05 **p<.01 ***p<.001 -N.S קשר לא מובהק

7. תפיסת מידת התרופה להצלחה של תוכנית סטארט

שיעור גבוה מאוד מקרב הבוגרים הסכימו במידה רבה או רבה מאוד כי התוכנית תרמה להצלחתם בחיים.

לוח 16 – מידת ההסכמה לאמירה " ההשתתפות בתוכנית סטארט תרמה להצלחה שלי בחיים"

כלל התלמידים		
%	שכיחות	
1.2%	2	כלל לא מסכים
2.5%	4	מסכים במידה מועטה
5.6%	9	מסכים במידה בינונית
13.6%	22	מסכים במידה רבה
77.2%	125	מסכים מאוד
<u>100%</u>	<u>162</u>	<u>סה"כ</u>

8. כוונות לשרת שירות צבאי/ לאומי

אחרי סיום התוכנית, הביעו רצון להתגייס לצבא או לשירות לאומי 64% מהבוגרים של התוכנית, המהווים כ-68% מקרב המציינים כי שאלת הגיוס רלוונטית מבחינתם.

לוח 17 - נכוונות להתגייס לצבא /שירות לאומי

תלמידים שהגיוס רלוונטי עבורם		כלל התלמידים		
%	שכיחות	%	שכיחות	
58.6%	95	54.6%	95	יתגייסו לצה"ל
9.9%	16	9.2%	16	ישרתו בשירות לאומי
31.5%	51	29.3%	51	לא ישרתו
-	-	6.8%	12	לא רלוונטי/אחר
<u>100%</u>	<u>162</u>	<u>100%</u>	<u>174</u>	<u>סה"כ</u>

חלק ז' – סיכום

המסקנות העיקריות העולות מניתוח ממצאי מחקר תוכנית סטארט לבגרות של עמותת "יכולות" לשנת תשע"ט הינן:

ברמת התלמיד:

1. תוכנית סטארט מטפלת בתלמידי תיכון בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בחטיבת הביניים, ומצליחה להביא חלק נכבד מהם להדגים לימודיים, בכלל זה זכאות לתעודת בגרות. מכאן, שהתוכנית מסייעת להקטנת אי השוויון בחינוך במדינת ישראל, ופותחת עבור המשתתפים בה אפיקי מוביליות חברתית וכלכלית שלא היו פתוחים בפניהם לפני ההשתתפות בתוכנית.

2. ההישגים הנמוכים בחטיבת הביניים של התלמידים שמתקבלים לתוכנית סטארט, מציבה אותם ברמה של ביגון גבוה לנשירה מלימודים. מידת ההתמדה הגבוהה מאוד בלימודים בתוכנית "סטארט" משמעה כי התוכנית מצליחה להתמודד עם סיכון הנשירה מהלימודים, ומסייעת לתלמידים להמשיך במסלול חיים נורמטיבי ומועיל לחברה.

3. שיפור בתפיסה העצמית של התלמידים המשתתפים בתוכנית סטארט בכל הנוגע למסוגלותם הלימודית והפעלת מיקוד השליטה הפנימי שחיוני להצלחה בלימודים, תפיסת התלמידים כי התפקוד הלימודי שלהם משתפר, הגברת מידת השייכות למסגרת הבית ספרית, ושיפור ההתנהגות של התלמידים מצביעים כולם על כך שתוכנית "סטארט" לבגרות נותנת בידי התלמידים כלים להצלחה בלימודים, ויותר מכך – ביטחון עצמי ביכולתם שיוכלו לעשות בו שימוש במסגרות הבאות במהלך חייהם, כמו הצבא.

4. שיעור גבוה מאוד של תלמידים שמכירים בתרומתה של תוכנית סטארט לבגרות להצלחתם בחיים, מצביעה על כך שהם מודעים למידת החיוניות של ההשתתפות בתוכנית ליכולתם להצליח.

ברמת בית הספר:

הגדלת שיעור הזכאות הבית ספרית בבתי הספר המשתתפים בתוכנית "סטארט" לבגרות, תומכת בגישה של עמותת "יכולות", לפיה מורי בתי הספר המשתתפים מפעילים את התוכנית ולא מורים שאינם קשורים לבית ספר כדרך להגדיל את היכולת של בתי הספר עצמם.

ברמת הקהילה:

עמותת יכולות תורמת להגדלת שיעור הזכאים לתעודת בגרות בקרב קהילות פריפרי החברתית וכלכלית בישראל, ובכך תורמת לשגשוגן של קהילות אלו.

חלק ח' – נספחים

נספח מס' 1 - הגדרות והערות

- א. כל הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות בתי"ס המשתתפים, באופן מוצפן, והעיבודים מבוססים עליהם.
- ב. ציונים שליליים בסיום ט' – התקבלו מנתוני בתי"ס, תוך עיבוד המבוסס על הקריטריונים הבאים לציון שלילי:
- ב.1. ציון 54 ומטה (כולל הציון 0).
 - ב.2. היעדר ציון (מסיבה שאינה טכנית) – המעיד על חוסר תפקוד.
- ג. ממוצע ציונים בסיום כיתה ט', מבוסס על כל מקצועות הלימוד שלמד התלמיד בכיתה ט', מלבד חנ"ג, של"ח, חינוך תעבורתי וחווה חקלאית.
- לעתים, במקום בנוסף לממוצע הציונים הכללי, מוצג ממוצע ציוני ליבה. ממוצע זה כולל את ציוני המקצועות: מתמטיקה, אנגלית, לשון, ספרות, תנ"ך והיסטוריה - מקצועות החובה (14 יח"ל) לבגרות.
- מקצוע האזרחות, שגם הוא חלק מיחידות הבסיס, לא נכלל בתוך ממוצע זה. זאת מכיוון שלא בכל חטיבות הביניים נלמד.
- ד. תקנון ציוני כיתה ט' - על מנת להשוות באופן אחיד בין תלמידים מהקבוצות לימודיות מדורגות היררכית, ושונות מבחינת הרמה הלימודית, בוצעה המרה של ציונים במקצועות ההקבצה. קריטריון ההמרה נבחר כך שתתאפשר השוואת ציונים אחידה ותקנון לתלמידים מהקבוצות לימודיות שונות, כפי שנקבע ונעשה בו שימוש ע"י אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך (שם, 2008), ונעשה בו שימוש חוזר בתקנון הנוכחי, באופן הבא:
- ד.1. תלמידי הקבצה א- ציונים נשאר כשהיה.
 - ד.2. תלמידי הקבצה ב' - הכפלה ב- 0.75.
 - ד.3. תלמידי הקבוצות ג²⁴ - הכפלה ב- 0.5.
 - ד.4. קריטריונים נלווים לאלו של אונ' ב"ג: תלמידים במסלול/כיתה נמוכת רמה בחט"ב - כגון מסלול רגיל ולא תורני בבת"ס ממ"ד²⁵ - הכפלה ב- 0.625
- ה. תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה²⁶ - עפ"י הגדרת משרד החינוך, תעודת בגרות המכילה את המקצוע אנגלית ברמה של 4 יח"ל לפחות, ואת המקצוע מתמטיקה ברמה של 3 יח"ל לפחות.
- ו. זכאי לתעודת בגרות - תלמיד שעמד בכל הדרישות והתנאים המוגדרים ע"י משרד החינוך כמזכים בתעודת בגרות.
- ז. הקבצה בחט"ב – למידה בקבוצת לימוד הומוגנית והיררכית באחד עד מספר מקצועות לימוד, של תלמידים שמויני ללמידה בקבוצה זאת. בד"כ שאר מקצועות הלימוד נלמדים בכיתת האם. לדוגמא: מיון ללמידה בהקבצה א'/ב'/ג' במתמטיקה.
- ח. ההקבצה בדו"ח הנוכחי, הינה ההקבצה בה למדו/תלמידי התכנית בחט"ב – כפי שמצוין בתעודת ההערכה הבית ספרית
- ה. מסלול לימודי בחט"ב – כיתה/ת הומוגנית והיררכית בה נלמדים כל מקצועות הלימוד. לדוגמא: כיתה רגילה (לא תורנית) בחמ"ד או כיתה חינוך מיוחד או כיתה מצוינות ועוד.
- המיון למסלולים, עפ"י האוריינטציה העתידית: מסלול גבוה – כיתה/ות בעלת אוריינטציה ותכנית לימודים המשכית אקדמית (בגרות מלאה, או טכנולוגי + בגרות מלאה). למשל- כיתה רגילה בחינוך ממלכתי, או כיתה תורנית בחינוך ממלכתי דתי. מסלול נמוך - כיתה/ות בעלת אוריינטציה ותכנית לימודים קצרת טווח (לא המשכית אקדמית) – בגרות חלקית, יחידות בודדות לבגרות, או כיתה עם מסורת וסיכויי הצלחה נמוכים ברכישת בגרות חלקית. למשל- כיתה רגילה (לא תורנית) בחמ"ד, כיתה ח"מ בחינוך ממלכתי, או כיתה שעפ"י דיווח בית הספר למדה את כל מקצועות הלימוד ברמת לימוד המקבילה להקבצה ג'.
- המסלול בחט"ב בדו"ח הנוכחי, כפי שדווח ע"י בתי"ס
- ט. לוחות מפתח דירוג מיון התלמיד בחט"ב עפ"י הקבוצות

ט.1. תלמידים המיונים להקבצה במקצוע לימודי אחד בלבד

המיון להקבצה	דירוג המיון
הקבצה א'	א. מדורגים <u>גבוה</u> במבנה חטה"ב
הקבצה ב'	ב. מדורגים <u>בינוני</u> במבנה חטה"ב
הקבצה ג'	ג. מדורגים <u>נמוך</u> במבנה חטה"ב

²⁴ או הקבצה לתלמיד ח"מ או הקבצה מעין זאת הקרויה בשם חלופי אחר כפי שהדבר בא לידי ביטוי בבת"ס שונים, כגון: מקצוע בו קיימת הערה "לומד על פי תכנית לימודים מיוחדת". או "פטור" או "תגבור" ובתנאי שהוגדר ע"י מנהל ביה"ס כשם חליפי להקבצה ג

²⁵ תלמידי המסלול הנמוך תוקנו באופן מחמיר יחסית לתלמידי הקבצה ב(ד.2), בתקנון אוניברסיטת בן גוריון, 2008.

²⁶ משרד החינוך, נתוני ביטוח בגרות תשע"ד, 2014, http://www.education.gov.il/netuney_behinot/

ט.2. תלמידים הממוינים להקבצות בשני מקצועות לימוד בלבד

המיון להקבצה במקצוע 1	המיון להקבצה במקצוע 2	דירוג המיון בערך מספרי
1	1	2
1	2	3
1	3	4
2	1	3
2	2	4
2	3	5
3	1	4
3	2	5
3	3	6

מפתח המיון להקבצה: בעת חלוקה ל-3 הקבצות: 1=הקבצה א', 2=הקבצה ב', 3=הקבצה ג'.
בעת חלוקה ל-2 הקבצות: 1=הקבצה א' 3-הקבצה ב'

דירוג המיון	דירוג המיון בערך מספרי
א. מדורגים <u>גבוה</u> במבנה חטה"ב	2-3
ב. מדורגים <u>בינוני</u> במבנה חטה"ב	3-4
ג. מדורגים <u>נמוך</u> במבנה חטה"ב	5-6

ט.3. תלמידים הממוינים להקבצות בשלוש מקצועות לימוד בלבד

המיון להקבצה במקצוע 1	המיון להקבצה במקצוע 2	המיון להקבצה במקצוע 3	דירוג המיון בערך מספרי
1	1	1	3
1	2	1	4
1	3	1	5
1	1	2	4
1	2	2	5
1	3	2	6
1	1	3	5
1	2	3	6
1	3	3	7
2	1	1	4
2	2	1	5
2	3	1	6
2	1	2	5
2	2	2	6
2	3	2	7
2	1	3	6
2	2	3	7
2	3	3	8
3	1	1	5
3	2	1	6
3	3	1	7
3	1	2	6
3	2	2	7
3	3	2	8
3	1	3	7
3	2	3	8
3	3	3	9

מפתח המיון להקבצה:

בעת חלוקה ל-3 הקבצות: 1=הקבצה א', 2=הקבצה ב', 3=הקבצה ג'.
בעת חלוקה ל-2 הקבצות: 1=הקבצה א' 3-הקבצה ב'

דירוג המיון	דירוג המיון בערך מספרי
א. מדורגים <u>גבוה</u> במבנה חטה"ב	3-4
ב. מדורגים <u>בינוני</u> במבנה חטה"ב	5-6-7
ג. מדורגים <u>נמוך</u> במבנה חטה"ב	8-9

נספח מס' 2 – שאלוני עמדות

1. שאלון מסוגלות עצמית (ברנשטיין, 1999)

לפניך מספר היגדים, בכל אחד מההיגדים הבאים, סמן את המידה בה המשפט נכון עבורך:

היגדים:					בכלל לא	במידה מעטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאד
א.	אני מרגישה שאם אני אתאמץ אני אצליח בלימודים	1	2	3	4	5			
ב.	אני מאמינה שאצליח לסיים את לימודי התיכון	1	2	3	4	5			
ג.	אני מאמינה שאם ארצה אוכל בעתיד להתקבל לאוניברסיטה/מכללה	1	2	3	4	5			
ד.	אני מאמינה שאני מסוגלת לעשות כל מה שדורשים ממני בביה"ס	1	2	3	4	5			
ה.	אני מאמינה שאני יכולה להצליח בבחינות	1	2	3	4	5			
ו.	אני מרגישה שיש לי את מה שנדרש כדי להצליח בלימודים	1	2	3	4	5			
ז.	אני מאמינה שאסיים יב' עם תעודת בגרות	1	2	3	4	5			
ח.	אני חושבת שקיימים תחומים שבהם אני טובה במיוחד	1	2	3	4	5			
ט.	אני מאמינה שהיכולות הלימודיות שלי ביחס לשאר השכבה הן גבוהות	1	2	3	4	5			

2. שאלון תפיסת עתיד (קפלן, 1993, קפלן ואלסייד, 2006)

לפניך מספר היגדים, בכל אחד מההיגדים הבאים, בחר את הדירוג הנראה לך כמתאים לך ביותר:

היגדים:					בכלל לא	במידה מעטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאד
א.	אני יודעת/פחות או יותר מה ארצה ללמוד בעתיד	1	2	3	4	5			
ב.	אני מתכננת ללמוד באוניברסיטה/מכללה	1	2	3	4	5			
ג.	יש לי רעיונות לגבי היכן אעבוד בעתיד	1	2	3	4	5			
ד.	אני חושבת/שבעתיד ארצה לעבוד בעבודה שדורשת לימודים באוניברסיטה/מכללה	1	2	3	4	5			
ה.	נראה לי שחשוב לתכנן מה אעשה לאחר התיכון	1	2	3	4	5			

3. שאלון מיקוד שליטה (Weiner, 1986)

לפניך מספר היגדים, בכל אחד מההיגדים הבאים, סמן את המידה בה המשפט נכון עבורך:

היגדים:					בכלל לא	מעט מאוד	במידת מה	הרבה	הרבה מאוד
א.	אני מאמינה שהיכולת האישית שלי תשפיע על ההצלחה שלי בחיים	1	2	3	4	5			
ב.	אני מאמינה שאם אתאמץ, אצליח להשיג מה שאני רוצה	1	2	3	4	5			
ג.	אני מאמינה שההצלחה שלי בחיים תלויה קודם כל באנשים אחרים	1	2	3	4	5			
ד.	אני מאמינה שאם יהיה לי מזל טוב, אצליח בחיים	1	2	3	4	5			
ה.	אני מאמינה שתלמידים שמשקיעים, מצליחים	1	2	3	4	5			

4. שאלון תפקוד לימודי (דרך האתגר)

לפניך מספר היגדים, בכל אחד מההיגדים הבאים, סמן את המידה בה המשפט נכון עבורך:

היגדים:					בכלל לא	במידה מעטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאד
א.	אני עושה מה שהמורה מבקש/ת ממני במסגרת הלימודים	1	2	3	4	5			
ב.	אני משקיע/ה מספיק זמן לפני מבחנים כדי להצליח בהם	1	2	3	4	5			
ג.	אני מקשיב/ה למורה שמדבר/ת בכיתה	1	2	3	4	5			
ד.	אני מגיע/ה לשיעורים בזמן	1	2	3	4	5			
ה.	אני משתתפ/ת בדיונים בכיתה	1	2	3	4	5			
ו.	אני מכינה/ה שיעורי בית	1	2	3	4	5			
ז.	אני מבריז/ה משיעורים	1	2	3	4	5			
ח.	אני מספיק/ה להגיש מטלות בזמן	1	2	3	4	5			
ט.	אני מרגיש/ה שאני שולט/ת בחומר הנלמד	1	2	3	4	5			
י.	להורים שלי חשוב שאני אכין שיעורי בית	1	2	3	4	5			
יא.	אני מרגיש/ה שאני יודע/ת איך צריך ללמוד כדי להצליח	1	2	3	4	5			
יב.	אני מדבר/ת עם ההורים שלי על דברים שאני לומד/ת בבית	1	2	3	4	5			

5. שאלון תחושת שייכות (שאלון האקלים החינוכי של המיצ"ב)

לפניך מספר היגדים, בכל אחד מההיגדים הבאים, סמן את המידה בה המשפט נכון עבורך:

היגדים:					בכלל לא	במידה מעטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאד
א.	אני מרגיש/ה שלמורים שלי אכפת ממה שקורה איתי	1	2	3	4	5			
ב.	אני אוהב/ת להיות בבית הספר	1	2	3	4	5			
ג.	המורים שלי נותנים לי הרגשה שאני "שווה"	1	2	3	4	5			
ד.	למורים שלי אכפת שכל תלמיד ירגיש שהוא יכול להצליח	1	2	3	4	5			
ה.	אילו הייתי יכול/ה, הייתי עובר/ת לבית ספר אחר	1	2	3	4	5			
ו.	אני מרגיש/ה שהמורים מתייחסים אליי באופן צודק	1	2	3	4	5			
ז.	טוב לי בבית הספר	1	2	3	4	5			
ח.	ההשתתפות בתוכנית סטארט תרמה להצלחה שלי בחיים	1	2	3	4	5			

2. שאלון דיווח בעיות התנהגות לרכזי / מורי התכנית

לפניך סידרה של משפטים המתארים התנהגויות שונות. אנא, קרא/י בעיון את הרשימה שלפניך וסמן/י X במשבצת המבטאת בדרך המתאימה ביותר ועפ"י מיטב ידיעתך, את השכיחות שבה ההתנהגות מתרחשת אצל התלמיד:

באיזו מידה התלמיד/ה:					אף פעם	לעיתים רחוקות	לפעמים	לעיתים קרובות	תמיד
א.	מגיע/ה באיחור לבית הספר	1	2	3	4	5			
ב.	נעדר/ת מבית הספר	1	2	3	4	5			
ג.	נעדר/ת משיעורים במהלך יום לימודים	1	2	3	4	5			
ד.	מפריע/ה בכיתה למהלך השיעור	1	2	3	4	5			
ה.	משתמש/ת בשפה פוגענית כלפי מורים/ תלמידים אחרים	1	2	3	4	5			
ו.	משחית/ה ציוד בבית הספר	1	2	3	4	5			
ז.	מאיימ/ת על תלמידים אחרים	1	2	3	4	5			
ח.	נוהג/ת באלמוות פיזית כלפי תלמידים אחרים	1	2	3	4	5			
ט.	מתבודד/ת ומבלה את רוב זמנו/ה לבדו/ה	1	2	3	4	5			
י.	לא מפגינ/ה יכולת ליצור קשרים חברתיים	1	2	3	4	5			

ביבליוגרפיה

- בושריאן, ע. (2016). אישוויין וחינוך: קשרים בין גידול באישוויין חברתי-כלכלי לבין שוויין בהזדמנויות ובהישגים בחינוך. היזמה למחקר יישומי בחינוך, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.
- בלס, נ. (2016). אי שוויין במערכת החינוך: מי מתנגד ומי נהנה מהפערים?. בתוך: דו"ח מצב המדינה- חברה, כלכלה ומדיניות 2015, עמ' 435-467, מכון טאוב.
- בן דוד, ד. (2018). מדריך שורש: החינוך בישראל והשפעתו 2017-2018. שורש- מוסד למחקר כלכלי חברתי.
- בן רבי, ד., ברוך-קוברסקי, ר., נבות, מ. וקונסטנטינוב, צי. (2014). הנשירה הסמויה בישראל: בחינה מחודשת של ניתוק בקרב תלמידי בתי ספר. מאיירס-גיוינט-ברוקדייל.
- בר און, נ., בר דורון, מ., גורושיט, מ., בוגלסקי, ל., לוי רוזליס, מ. שגיא ש. (2008), בוגרי תוכנית יכולות לבגרות ומניעת נשירה – סטארט, דו"ח מחקר. אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך.
- ברנשטיין, ע. (1999). תושייה נלמדת של בנים ובנות בגיל ההתבגרות וזיקתה למסוגלות עצמית ולכשירות חברתית עבודת גמר לקבלת התואר " מוסמך" בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן.
- גלבע, י. (2010). האם מצטמצמים הפערים בחינוך?. מחקר מדיניות 10, המכללה האקדמית ספיר ומכון ון ליר בירושלים.
- דדון גולן, ז. ובן-דוד הדר, א. (2017). אי השוויין בחינוך בישראל: פיתוח אינדיקטור - ומדידה לאורך זמן. בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר אילן.
- דוברין, נ. (2015). שוויין הזדמנויות בהשכלה: חסמים דמוגרפיים וסוציו-אקונומיים. סדרת ניירות עבודה 91. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- הר, א. (2017). ניידות בין דורית בישראל. ניר עבודה, המוסד לביטוח לאומי.
- וורגן, א. (2014). נשירה סמויה וביקורים לא סדירים במערכת החינוך. מרכז המחקר והמידע, הכנסת.
- וינגר, א. (2015). נתונים על נשירת תלמידים ממערכת החינוך בישראל. מרכז המחקר והמידע, הכנסת.
- כהן, נ. (1994), פרויקט הבגרות – בית דגן, מודל יישומי לצמצום נשירה מביה"ס והגדלת שיעור רוכשי תעודת בגרות, מניתוק לשילוב, 6, משרד החינוך והתרבות, 49 – 66.
- כהן, נ. (1998), פרויקט הבגרות בשיטת המבצע הלימודי, משרד החינוך והתרבות.
- כהן, נ. (1998), שיטת המבצע הלימודי (צמצום הפערים המואץ). משרד החינוך והתרבות.
- כהן, נ. (1998), "אומץ לבגרות", כיתה עיונית מואצת – הגברת הצלחה לימודית ככלי למניעת נשירה מביה"ס, משרד החינוך.
- כהן, נ. (2005), תוכנית יכולות לבגרות – יכולות סטארט, כיתה עיונית מואצת, שינוי מבני מסלול צומח. קרן רש"י ומשרד החינוך.
- להב, ח. (2012). מ"נשירה סמויה" ל"נשירה גלויה" ומה שביניהם. מניתוק לשילוב, 17, 1-25.
- סבירסקי, ש., קונור-אטיאס, א. ודגן-בוזגלו, נ. (2016). איפה החצי השני? בני הנוער שאינם זכאים לתעודת בגרות. תל אביב: מרכז אדווה.
- צוות בין משרדי לצמצום פערים במערכת החינוך (2014). דו"ח ממצאים. אוגוסט 2014.
- קפלן, ח. "דו"ח הערכה לתכנית נגישות להשכלה גבוהה, אפיונים מוטיבציוניים ותמונת העתיד בקרב תלמידי פרויקט נגישות להשכלה גבוהה". דו"ח פנימי שהוגש למשרד החינוך והתרבות, ולמנהלת התכנית נגישות להשכלה גבוהה, 1993.
- קפלן, ח. ואלסייד, ח., "טיפוח מצוינות בקהילה הבדואית בנגב, פרויקט מערכתי לטיפוח מצוינות, מנהיגות ומוטיבציה ברוח גישת ההכוונה העצמית". מאמר שהוצג בכנס היועצים החינוכיים, 28 בנובמבר, ייעוץ חינוכי בסימן התחדשות: מחויבות להתפתחות אדם וחברה, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, 2006.
- Abu-Saad, I. (2016). Access to higher education and its socio-economic impact among Bedouin Arabs in Southern Israel. *International Journal of Educational Research*, 76, 96-103.
- Bowers, A. J., Sprott, R., & Taff, S. A. (2012). Do we know who will drop out? A review of the predictors of dropping out of high school: Precision, sensitivity, and specificity. *The High School Journal*, 77-100.
- Levin, H. M. (1989). Accelerated Schools: A New Strategy for At-Risk Students. *Policy Bulletin*, N6, may 1989.